ἔτος Ι. ἀριθ. 6.

ΙΩΝΙΚΗ ΜΕΛΙΣΣΑ.

ΣΜΥΡΝΗ τῇ 14 Δεκεμβρίου 1850.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΟΥΣ.

Συνοπτικὸς βίος.

Δημοσθένης Δημοσθένους Παιανιεὺς, ὁ περιφημότερος ῥήτωρ τῆς ἀρχαιότητος, ἐγεννήθη τὸ τέταρτον ἔτος τῆς ἐνενηκοστῆς ὀγδόης Ὀλυμπιάδος, ἤ τὸ τριακοσιοστὸν ὀγδοηκοστὸν πέμπτον ἔτος πρὸ Χριστοῦ, ἀπὸ πατέρα ἀρκετὰ πλούσιον καὶ ἰδιοκτήτην σιδηρουργείου. Ἀλλ' ἤδη ἑπταετὴς ὢν μένει ὀρφανὸς τοῦ πατρὸς καὶ ὑπὸ τὴν ἐπιτήρησιν τῆς μητρὸς αὐτοῦ Κλεοβούλης καὶ τῶν ἐπιτρόπων, τοὺς ὁποίους ὁ πατήρ του ἐπροσδιώρισεν, ἀλλ' οἱ ὁποῖοι μᾶλλον ἐφρόντιζον νὰ πλουτίσωσιν αὐτοὶ ἀπὸ τῆς περιουσίας τῶν ὀρφανῶν, παρὰ νὰ καλλιεργήσωσι τὸ πνεῦμα τοῦ μικροῦ Δημοσθένους, τοῦ ὁποίου ἡ ἀνατροφὴ ἔμεινεν οὕτως, σχεδὸν ὅλως διόλου παραμελημένη. Εἰς τοσαύτην δ' ἕνεκα τούτου περιέπεσε χαυνότητα, ὥστε οἱ συνηλικιῶται αὐτοῦ τὸν ἐπωνόμαζον Βάτηλον (ἦτο δὲ ὁ Βάτηλος μαλθακός τις καὶ θηλυπρεπὴς αὐλητής). Ἀλλ' ὁ ζέων καὶ πρὸς τὴν ῥητορικὴν τείνων νοῦς αὐτοῦ, ἂν καὶ πρὸς καιρὸν ἀπεναρκώθη διὰ τὴν ἀργίαν, δὲν ἤργησε νὰ ἐξυπνήσῃ, ἀφορμὴν λαβὼν τὴν ἑξῆς.

Πολὺς ἐγένετο λόγος εἰς Ἀθήνας περί τινος συζητήσεως, ἀφορώσης τὰ κοινὰ τῆς πόλεως συμφέροντα καὶ πολλοὺς διὰ τοῦτο ἐνδιαφερούσης. Αὕτη ἦτο τὸ ἀντικείμενον τῆς ὁμιλίας ἁπάντων. Ὅσοι ἐλάμβανον μέρος, οἱ μὲν κατὰ, οἱ δὲ ὑπέρ. Ἐπλήσθη λοιπὸν καὶ ὁ νέος Δημοσθένης ζήλου νὰ παρουσιασθῇ μετὰ τῶν ἄλλων ἀκροατῶν εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ δήμου. Καλλίστρατος ὠνομάζετο ὁ εὐτυχὴς ῥήτωρ ὅστις ἐνίκησεν εἰς τὴν συζήτησιν ταύτην, ἐκφωνήσας διακεκριμένον λόγον. Μετὰ πολλῆς δὲ προσοχῆς ἠκροάζετο αὐτὸν ὁ λαὸς, καὶ ἐνθουσιασθεὶς ἀπὸ τὸν ἔξοχον ῥήτορα, προέπεμψεν αὐτὸν ἐν παρατάξει μετὰ τὴν ἀγόρευσιν, καὶ ἐν θριάμβῳ συνώδευσαν αὐτὸν εἰς τὴν οἰκίαν πλῆθος λαοῦ ἐπεφημοῦντος καὶ χειροκροτοῦντος, τὰ ἔξοχα αὐτοῦ προτερήματα. Ὁ νέος Δημοσθένης κατενύγει τὴν καρδίαν ἀπὸ τὰς εἰς τὸν Καλλίστρατον ἀπονεμηθείσας τιμὰς καὶ ἔτι πλέον ἀπὸ τὸ κράτος, τὸ ὁποῖον ἡ εὐγλωττία ἐφάνη ἐξασκοῦσα ἐπὶ τοῦ νοὸς αὐτοῦ καὶ ὁ τῆς δόξης ἔρως ἀνέσπασαν αὐτὸν ἀπὸ τὴν ἀπραξίαν. Ἔκτοτε παραιτήσας πᾶσαν ἄλλην ἡδονὴν, παρεδόθη ὅλως εἰς τὴν ἔξοχον τέχνην τοῦ λέγειν, καὶ μαθητεύσας ὑπὸ τὸν Ἰσαῖον, τοῦ ὁποίου ἡ ἰσχυρὰ καὶ ἔντονος φράσις ἔθελγε αὐτὸν περισσότερον παρὰ τὴν γλυκείαν καὶ εἰρηνικὴν τοῦ Ἰσοκράτους ῥητορίαν, ἔγινε δὲ ὀπαδὸς καὶ τοῦ Πλάτωνος, τοῦ ὁποίου τὸ εὐγενὲς καὶ ὑψηλὸν ὕφος ἐθαύμαζε καὶ ἐσπούδαζε νὰ μιμῆται.

Δεκαεπταετὴς δὲ μόλις ἀγορεύσας κατὰ τῶν ἐπιτρόπων του, ἠνάγκασεν αὐτοὺς νὰ τοῦ ἀποδώσωσι μέρος τῆς περιουσίας του. Ἐνθαρρυνθεὶς δὲ διὰ τὴν ἐπιτυχίαν ταύτην, ἐτόλμησε ν' ἀναβῇ καὶ τὸ βῆμα τῆς τοῦ δήμου συνελεύσεως καὶ νὰ δημηγορήσῃ, πλὴν δὲν εὐδοκίμησε. Ἐπειράθη καὶ δεύτερον, ἀλλὰ καὶ πάλιν δὲν ἠρίστευσε. Ἀθυμήσας δὲ ὁλοτελῶς, ἠθέλησε νὰ παραιτήσῃ ἐπάγγελμα, πρὸς τὸ ὁποῖον ἐνόμιζεν ἑαυτὸν ἀνίκανον διὰ τὰς φυσικάς του ἐλλείψεις, αἵτινες τοῦ ἐφαίνοντο ἀδιόρθωτοι. Δειλία μεγίστη, φωνὴ ἀσθενὴς καὶ τραυλίζουσα, γλῶσσα στενοχωρουμένη, χειρονομίαι ἀκατάλληλοι, ὕψωσις τῶν ὤμων ἀηδὴς, ἀπετέλουν τὴν ἀπαγγελίαν αὐτοῦ ὅλως δυσάρεστον, χωρὶς δὲ τῆς ἀπαγγελίας οὐδὲν κατορθοῦται εἰς τὴν ῥητορικήν. Τότε φίλος τις τοῦ Δημοσθένους, ἔνδοξος ὑποκριτὴς, τὸν ἐβοήθησε εὐφυέστατα, διδων εἰς αὐτὸν νὰ ἐννοήσῃ τὴν μεγάλην ἀνάγκην τῆς ἀπαγγελίας. Διότι ἰδὼν αὐτὸν ἀθυμοῦντα μὲν καὶ περίλυπον διὰ τὴν ὁποίαν ὑπέφερεν ἀποτυχίαν, ἀγνοοῦντα δὲ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ὁ λόγος αὐτοῦ δυσηρέστησε, εἶπεν εἰς αὐτὸν νὰ προφέρῃ ὡραίους τινὰς στίχους τοῦ Σοφοκλέους, τὸ

ὁποῖον καὶ ἐξετέλεσεν ὁ Δημοσθένης μ' ὅσην ἐδυνήθη τελειότητα. Μετὰ τοῦτο τοὺς αὐτοὺς ἀπήγγειλε στίχους καὶ ὁ Σάτυρος, [οὕτως ὠνομάζετο ὁ ὑποκριτής], καὶ οἱ στίχοι ἐφάνησαν ὅλως διάφοροι καὶ ἄλλοῖοι, ὅτε παρὰ τοῦ ὑποκριτοῦ Σατύρου ἀπηγγέλθησαν. Τότε ἐννόησεν ὁ καλὸς ἡμῶν Δημοσθένης, ὅτι ἡ ἀπαγγελία εἶναι οὐσιωδῶς ἀναγκαία εἰς τὴν ῥητορικήν, καὶ ὅτι διὰ τὴν ἔλλειψιν αὐτῆς αὐτὸς δυσηρέστησε. Ὅθεν ἐνεθαῤῥύνθη καὶ ἐπεχείρησε νὰ ὑπερνικήσῃ τὰς ἐλλείψεις, ἕνεκεν τῶν ὁποίων ἀπέτυχε.

Μηδὲν ὅπως φθάσῃ εἰς τὸ τέρμα τοῦ σκοποῦ του ἐφείσθη. Ὑπὸ τρεῖς διδασκάλους ἐδιδάχθη τὴν τέχνην τοῦ ἀπαγγέλειν, ἦτο δὲ καὶ αὐτὸς εἰς ἑαυτὸν αὐστηρότατος διδάσκαλος. Εἶναι γνωστοὶ οἱ παράδοξοι καὶ ἔκτακτοι ἀγῶνες, τοὺς ὁποίους κατέβαλε διὰ νὰ καταδαμάσῃ καὶ μεταβάλῃ τὴν φύσιν του. Φέρων χαλίκια εἰς τὸ στόμα, ἀνεῤῥιγᾶτο ἐπὶ ἀποτόμων βρόχων, ἀπαγγέλων πολλοὺς στίχους κατὰ σειράν, καὶ προφέρων ἐντόνως τὰ στοιχεῖα καὶ τὰς συλλαβάς, εἰς ὅσα πλειοτέρας ἀπήντα ἡ προφορὰ αὐτοῦ δυσκολίας. Συνέκαμπτε δὲ κατ' ὀλίγον τὰ ὄργανα αὐτοῦ εἰς καθαρὰν καὶ εὐχερῆ διόρθωσιν τῶν μακρυτέρων περιόδων. Περιδιαβάζων δὲ εἰς τὰς παραλίας αὐτὰς καὶ δημηγορῶν πρὸς τὰ ἐξαγριωμένα κύματα, ἀνελάμβανε θάῤῥος καὶ ἐξησκεῖτο κατὰ τοῦ πολυθορύβου σάλου τῶν συνελεύσεων τοῦ λαοῦ. Ὁσάκις δὲ κατ' οἰκίαν ἐξησκεῖτο, ἐκρέμα εἰς τοὺς ὤμους του γυμνὸν ξίφος, διὰ νὰ τὸν ἐπενθυμίζῃ, ὅτι πρέπει νὰ τοὺς καταβιβάσῃ ὅτε ἐξυψοῦντο ἀπρεπῶς. Ἀπαγγέλων δὲ κατ' ἰδίαν ἀπέναντι κατόπτρου, παρετήρει ἐν αὐτῷ καὶ τὰς σμικροτάτας ἐλλείψεις, τὰς ὁποίας παρέβλεψαν οἱ διδάσκαλοί του. Ἀφοῦ δὲ ἅπαξ τὰ κατενόει, ἠγωνίζετο ἀδιαλείπτως καὶ νὰ τὰ καταπολεμήσῃ· Διὰ τοιούτων πολυμόχθων ἀγώνων ἐπέτυχε τοῦ σκοποῦ του, καὶ οὕτως ἐτελειοποιήθη εἰς τὴν ἀπαγγελίαν, ὥστε ὁ ἀντίπαλός του Αἰσχίνης καὶ τοσοῦτον θαυμαζόμενος ἐπὶ ἐπιτυχεῖ ἀπαγγελίᾳ, ὡμολόγησεν, ὅτι καταβιβάζει τὴν ἀξίαν τῶν λόγων τοῦ ἀντιζήλου, ἀπαγγέλων αὐτούς.

Ἐν ἑνὶ λόγῳ ὁ Δημοσθένης ἐπληροφορήθη τοσοῦτον καλῶς, ὅτι ἡ ἀπαγγελία, εἶναι ἀπαραίτητος εἰς τὸν ῥήτορα, ὥστε πρὸς τὸν ἐρωτήσαντα. Ποῖον εἶναι τὸ πρῶτον εἰς τὴν ῥητορικήν; ἡ ἀπαγγελία, ἀπεκρίθη. Ποῖον τὸ δεύτερον; ἡ ἀπαγγελία, ἐπρόσθεσε. Ποῖον τὸ τρίτον, ἡ ἀπαγγελία, καὶ πάλιν εἶπε. Διὰ τῆς ἀπαγγελίας δὲ ἐννοοῦμεν τὴν καλὴν παράστασιν, τὴν μνήμην, τὴν προφορὰν καὶ ὅλας τοῦ σώματος τὰς κινήσεις, ὑφ' ὧν συνοδεύεται ἡ προφορά. Καὶ τῷ ὄντι, ἐνῷ μὲ ἀγαθὴν ἀπαγγελίαν καὶ ὁ μετριώτερος τῶν ῥητόρων ἀρέσκει. Χωρὶς αὐτῆς, δὲν ἐπιδίδει οὐδ' ὁ τὰ μάλιστα εὔγλωττος ῥήτωρ.

Μολονότι δὲ ὁ Δημοσθένης ἦτο προικισμένος ἐκ φύσεως ἀπὸ τὰ μεγαλήτερα προτερήματα πρὸς τὸ συγγράφειν, ἐπεμελεῖτο ὅμως καὶ νὰ τὰ καλλιεργῇ καὶ τελειοποιῇ διὰ τῆς σπουδῆς. Φιλοπονότατος ὤν, ἐγείρετο δι' ὄρθρου βαθέως καὶ δὲν ὑπέμενεν νὰ τὸν ὑπερβῇ εἰς τὴν ἐργασίαν οὐδ' ὁ τὰ μέγιστα φιλόπονος χειροτέχνης. Διέταξε καὶ τῷ κατεσκεύασαν ὑπόγειον σπουδαστήριον, εἰς τὸ ὁποῖον κατεκλείετο ὁλοκλήρους μῆνας, ξυρίζων τὸ ἥμισυ τῆς γενειάδος αὐτοῦ διὰ νὰ μὴ δύναται νὰ ἐξέλθῃ. Εἰς τοῦτο τὸ σκοτεινὸν ἀναχωρητήριον ὑπὸ τὸ φέγγος τοῦ λύχνου, μακρὰν ὀχλήρων θορύβων, παρεδίδετο εἰς τὰς μελέτας, ἐλεύθερος παντὸς περισπασμοῦ. Οἱ δὲ ἐχθροί του ἔλεγον περὶ τῶν προκριτοτέρων του λόγων ὅτι, ὄζουσιν ἐλαίου. Ἀλλ' αὐτὸς μὴ προσέχων εἰς τούτους τοὺς πειρασμοὺς, ἔχαιρεν ὁσάκις ἠδύνατο νὰ καυχηθῇ καθ' ἑαυτὸν, ὅτι ἐν μόχθῳ συνέγραψε τὸ καλὸν καὶ τέλειον, οὐδὲ εὐηρεστεῖτο νὰ ἐκφέρῃ εἰς φῶς εὐχερῶς καὶ αὐτοσχεδίως πρόστιχόν τι καὶ μέτριον. Ἀντιγράψας δὲ ὀκτάκις τὸν Θουκυδίδην, συνοικιώθη μὲ τὸ ἀκριβὲς καὶ ἔντονον ὕφος τοῦ συγγραφέως τούτου.

Ἐπέτυχε δὲ εὐνοϊκωτάτην εὐκαιρίαν νὰ ἐπιδείξῃ τὰ ἔμφυτα καὶ ἐπίκτητα αὐτοῦ προτερήματα. Διότι ὁ Φίλιππος, βασιλεὺς φιλόδοξος, πολιτικὸς ἔμπειρος, πολεμιστὴς δραστήριος, ἐχθρὸς τῆς ἀργίας, τὸ μὲν πρῶτον ἀσθενὴς, ἰσχυρὸς δὲ τὸ μετὰ ταῦτα καταστὰς, προέθετο νὰ καθυποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Δόλος, ἐπιορκία, ἀδικία, βία, τὰ πάντα ἦσαν παρὰ τῷ δυνάστῃ τούτῳ δίκαια μέσα πρὸς ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ του. Μὴ φειδόμενος χρημάτων διὰ νὰ καθυποτάξῃ τὰς πόλεις, ὑπέβαλεν ὑπὸ τὸ κράτος τοῦ δυνάμει χρημάτων ἐκείνας τῶν πόλεων, ὅσων τὰς πύλας δὲν ἠδυνήθη ἡ ἰσχὺς τῶν ὅπλων του νὰ ἀνοίξῃ. Ἠγωνίζετο δὲ πρὸ πάντων νὰ ἐνσπείρῃ διχονοίας μεταξὺ τῶν πολιτειῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ οὕτω νὰ καταπολεμῇ τὰς μὲν, διὰ τῶν δὲ, ὁποῖον καὶ πολλάκις ἐπετύγχανε. Τὸ μεγαλήτερον δὲ πρόσκομμα τῶν σχεδίων αὐτοῦ ἀνεφάνη ἡ εὐγλωττία καὶ ἡ δραστηριότης τοῦ φιλοπάτριδος καὶ ἀόκνου Δημοσθένους. Καὶ οὕτως ἡ μὲν δραστηριότης τοῦ Μακεδόνος διήγειρε καὶ ὑπέτρεφε τὴν εὐγλωττίαν τοῦ Ἀθηναίου, τούτου δὲ ἡ ῥητορικὴ δεινότης κατέστρεφε τοὺς ἀγῶνας ἐκείνου.

Ὁ δὲ Δημοσθένης, διάπυρος καὶ θαῤῥαλέος ἐν ταυτῷ ζηλωτὴς τῆς τῶν προγόνων εὐκλείας, ἀφιέρωσεν ὅλα αὐτοῦ τὰ προτερήματα εἰς τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος καὶ ἀπάσης τῆς Ἑλλάδος, ἀγωνιζόμενος νὰ διατηρήσῃ διὰ τῆς ἰσχύος τῶν λόγων τὴν ἐλευθερίαν λαοῦ, τὸν ὁποῖον ὁ Φιλιππος διὰ τοῦ κράτους τῶν ὅπλων νὰ καθυποτάξῃ προέθετο. Ἐξήντλησεν ὅλα τῆς τέχνης αὐτοῦ τὰ βοηθήματα διὰ νὰ ἐξυπνίσῃ τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ἀπὸ τὸν βαθὺν ὕπνον τῆς ῥαθυμίας, καὶ διδάξῃ αὐτούς τε καὶ τοὺς ἄλλους Ἕλληνας τὰ ἀληθῆ αὐτῶν συμφέροντα, καὶ νὰ συνενώσῃ αὐτοὺς πάντας εἰς τὸ ὁμοφρονεῖν, καὶ νὰ πείσῃ αὐτοὺς νὰ λησμονήσωσι τὰ ἰδιαίτερα αὐτῶν πάθη ἀπέναντι κοινοῦ καὶ ἐπιφόβου πολεμίου, ἀγωνιζομένου νὰ καθυποτάξῃ αὐτοὺς ἅπαντας μηδενὸς ἀποκλεισμένου. Διὰ ταῦτα ἄλλοτε μὲν προέτρεπε τοὺς Ἀθηναίους εἰς ὑπεράσπισιν τῶν ὑπὸ τοῦ Φιλίππου πολεμουμένων, ἄλλοτε δὲ ὁδοιπορῶν πρὸς τοὺς συνωχειομένους τῷ Φιλίππῳ λαοὺς, τοὺς συνεκίνει διὰ τῆς ἰσχύος τῶν λόγων καὶ ἐμπνέων εἰς αὐτοὺς τὸ αὐ-

τὸ πνεῦμα, ὑφ' οὗ αὐτὸς κατείχετο, τοὺς κατέρερε νὰ ἀποσπῶνται μὲν ἀπὸ τὸν δεινάστην τοῦτον, νὰ προσκολλῶνται δὲ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, τοὺς ἀληθεῖς καὶ εἰλικρινεῖς αὐτὸν φίλους καὶ προθύμους προστάτας. Καὶ τέλος ἡ πλεονεξία τοῦ Φιλίππου ἤθελε καταδαμασθῆ καὶ τιμωρηθῆ, ἐὰν ὁ Δημοσθένης ἤθελεν εἶσθαι καὶ ἀγαθὸς στρατηγὸς, ὡς ἦτον ἔνδοξος ῥήτωρ, ἢ ἐὰν τοὐλάχιστον αἱ Ἀθῆναι ἤθελον ἔχει τότε στρατηγὸν, ἔχοντα δεξιότητα ἴσην τῇ εὐγλωττίᾳ τοῦ Δημοσθένους. ὁ μέγας λοιπὸν οὗτος ῥήτωρ δημηγορῶν εἴτε εἰς τὴν ἰδίαν αὐτοῦ πατρίδα, εἴτε εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, πάντοτε ἔπειθε, καὶ οἱ ἀκροαταὶ αὐτοῦ ἀπείρχοντο ἀείποτε πεπεισμένοι περὶ τῆς ἀληθείας τῶν λόγων αὐτοῦ καὶ μὲ τὴν ἀπόφασιν νὰ βάλλωσιν εἰς πρᾶξιν τὰς συμβουλάς του.

Ἀλλ' ἐν τούτοις τί ἀπαντῶμεν εἰς τὸν ἔξοχον καὶ ἔκτακτον αὐτὸν ῥήτορα; Τίποτε δὲν ὑπάρχει ἁπλούστερον καὶ φυσικώτερον παρὰ τὴν εὐγλωττίαν αὐτοῦ. Δὲν ἀπαντῶμεν παρ' αὐτῷ τὰ παράπολμα ἐκεῖνα σχήματα, διὰ τῶν ὁποίων προικίζονται ἀπὸ λόγον καὶ αἴσθησιν, ὄντα ἄφωνα καὶ ἀναίσθητα, καὶ διὰ τῶν ὁποίων ἐξεγείρονται οἱ νεκροὶ ἀπὸ τὸν τάφον διὰ νὰ ἀποτείνωμεν πρὸς αὐτοὺς ἐρωτήσεις ἢ νὰ ἀκούσωμεν παρ' αὐτῶν λόγους. Ὀλίγας εὑρίσκομεν παρ' αὐτῷ ἐκ τῶν ἐκπληκτικῶν ἐκείνων εἰκόνων, διὰ τῶν ὁποίων ἡ ψυχὴ ἀνυψοῦται, καὶ εἰς ἔκστασιν φέρεται. Ἐκ τῶν λαμπρῶν ἐνθυμημάτων ἐκείνων ἐννοιῶν, διὰ τῶν ὁποίων συναρπαζόμεθα καὶ ἐκθαμβούμεθα στανίως καθορῶμεν παρ' αὐτῷ τὴν πολυτέλειαν καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐκείνου τοῦ ὕφους, τὰς λαμπρὰς ἐκείνας ἐκφράσεις, αἱ ὁποῖαι ἐξ ὑπαρχῆς ἐκθαμβοῦσι τὰ ὄμματα καὶ γοητεύουσι τῶν ἀκροατῶν τὰ ὦτα. Δὲν ἐννοοῦμεν ὅμως, ὅτι δὲν ὑπάρχουσι σχήματα παρὰ τῷ Δημοσθένει· ὑπάρχουσι μάλιστα πολλὰ καὶ τοσοῦτον πλειότερα καθ' ὅσον αἱ ἐκφράσεις του εὑρίσκονται φυσικώτεραι. Διότι τὰ σχήματα δὲν εἶναι καθὼς θέλουσι τινὲς νὰ τὰ ὁρίσωσι, τρόποι ἐκφράσεις δι' ὧν ἀπομακρυνόμεθα ἀπὸ τὸν συνήθη καὶ φυσικὸν τρόπον τοῦ ἐκφράζεσθαι, ἀλλὰ μάλιστα τὰ μεταχειριζόμεθα συχνότατα, ὅταν ἀκολουθῶμεν τὸν φυσικὸν τρόπον τοῦ ἐκφράζεσθαι· καὶ οὕτως ἡ διάλεκτος τοῦ λαοῦ μεταχειρίζεται πολὺ πλειότερα σχήματα ἀπὸ τὴν τῶν ἐγκρίτων, διότι ἐκείνη εἶναι καὶ ἁπλουστέρα καὶ φυσικωτέρα. Ὅσα λοιπὸν ἀπαντῶμεν σχήματα παρὰ τῷ Δημοσθένει, εἶναι ἀείποτε ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἡ φύσις αὐτὴ ὑπαγορεύει, καὶ οὐδέποτε ὅσα ἡ τέχνη διδάσκει. Ὁ λόγος τοῦ ῥήτορος τούτου εἶναι σειρὰ σκέψεων ἐκφερομένων μὲ οἰκειότητα καὶ ἐμπνεομένων ἀπὸ τοῦ καλοῦ τὴν αἴσθησιν. Ἀπὸ τὸν ὀρθὸν λόγον δανείζεται ὁ ῥήτωρ ἀείποτε τὴν διάλεκτον ταύτην καὶ τὰς ἰδέας αὐτὰς, τὰς τοσοῦτον ἁπλὰς καὶ συνήθεις φαινομένας καὶ ὅμως μηδὲν περιεχούσας ταπεινὸν καὶ πετριμμένον, ὁ Δημοσθένης σκέπτεται, συλλογίζεται, ἀλλὰ τοὺς συλλογισμούς του ἐζωογόνησε τὸ κραταιὸν πνεῦμα φαντασίας γονιμοτάτης· ἔλαβον νὰ εἴπω οὕτω ψυχὴν καὶ σῶμα. ὁμιλοῦσι, ἐργάζονται, κινοῦνται, προβαίνουσι διὰ μακρῶν βημάτων, καὶ ἐμφανίζονται ὑπὸ σχήματα λιαν ὑψηλὰ, λίαν σοβαρά· καὶ ὁ ῥήτωρ ἀπεκδυθεὶς εἰς τὸ στάδιον αὐτοῦ μετὰ ὁρμητικωτάτων κινήσεων, τὸν κεραυνὸν ἔχων ἀνὰ χεῖρας, τὸ πῦρ δὲ εἰς τὰ ὄμματα, προβάλλει, διασύει, καταδαφίζει. Δὲν δυνάμεθα νὰ ἀνθέξωμεν εἰς τὰς προσβολάς του, ὑποχωροῦμεν· ἀλλ' ἡ ἧττα ὑπάρχει εἰς ἡμᾶς ποθεινὴ, διότι ἀγαπῶμεν νὰ ὑποχωρῶμεν εἰς τὰς διαταγὰς τοῦ ὀρθοῦ λόγου. Ἁπλούστερον ὁ Δημοσθένης συλλογίζεται, ἀλλὰ μὲ τὸ ἔνθερμον ἐκεῖνο ὕφος, τὸ καταθέλγον τὴν καρδίαν καὶ φωτίζον τὸ πνεῦμα. Αἱ ἁπλαὶ μὲν καὶ εὔλογοι, καὶ καταπληκτικαὶ, ἀείποτε πεπυρωμέναι ἀπὸ τοῦ πνεύματός του τὸ πῦρ, ἐνδυμέναι ἐνίοτε σχήματα, ἀλλ' εἰς σχήματα φυσικῶς καὶ χωρὶς βίαν ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἀντικειμένου ἐμπνεόμενα, φαίνονται ἐξακοντιζόμεναι εἰς τὴν ψυχὴν κατ' ὥθησιν ἰσχυρὰν καὶ σχεδὸν ἀκάθεκτον. Αἱ δ' ἐξ ὧν αὗται αἱ σκέψεις συνίστανται ἰδέαι συνωθοῦνται καὶ ἐπακολουθοῦσι μὲ ταχύτητα χωρὶς ν' ἀφίσωσι κενὸν οὐδὲ νὰ συγχέωνται· καὶ μᾶς καθυποτάσσουσι κατὰ τοσοῦτον εὐχερέστερον, καθόσον εὐαρέστως ὑποφέρομεν τὸ κράτος τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ὁ ὁποῖος φωτίζει καθυποτάσσων.

Οὕτω π. χ. τὸ λαμπρὸν ἐκεῖνό χωρίον τὸ περὶ Στεφάνου λόγου, ἔνθα ὁ Δημοσθένης θέλει ν' ἀποδείξῃ εἰς τοὺς Ἀθηναίους, ὅτι δὲν ἔπταισαν ἀναλαβόντες τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην πρὸς τὸν Φίλιππον. Τὸ ἔξοχον τοῦτο χωρίον, τὸ ὁποῖον τοσοῦτον δικαίως ἐπαινεῖ καὶ τοσοῦτον ἐπιτηδείως ἑρμηνεύει ὁ Λογγῖνος, δὲν εἶναι τὶ ἄλλο, εἰμὴ ἁπλούστατος συλλογισμος μετασχηματισμένος εἰς σχῆμα. Οὐχὶ ὦ Ἀθηναῖοι, ἠδύνατο νὰ εἰπῇ ἁπλῶς ὁ Δημοσθένης, *δὲν ἡμάρτητε ἀναλαβόντες τὸν ὑπὲρ τῶν ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίας καὶ σωτηρίας κίνδυνον, διότι τοῦτο πράξαντες ἐμιμήθητε τοὺς προγόνους σας. Ἐὰν τις ψέξῃ ὑμᾶς πρέπει νὰ ψέξῃ καὶ ἐκείνους. Ἐὰν δὲ ἐκεῖνοι ἐπαινῶνται διὰ τοιαύτας πράξεις πρέπον εἶναι νὰ ἐπαινῆσθε καὶ ὑμεῖς* ἀλλ' ὁ ῥήτωρ μὲ στροφὴν ἀξιοθαύμαστον καὶ καινοπρεπῆ, πυρώνει τὴν ψυχὴν τῶν Ἀθηναίων, παριστῶν τοὺς προγόνους αὐτῶν ὡς Θεούς τινας, εἰς τοὺς ὁποίους ὁρκίζεται, λέγων . . . .

Εἶναι δὲ ὁ Δημοσθένης ἀξιοθαύμαστος, οὐχὶ μόνον διὰ τὴν ἰσχὺν καὶ σφοδρότητα, ὑπὸ τῶν ὁποίων χαρακτηρίζεται, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συμπλοκὴν τῶν ἰδιοτήτων, αἱ ὁποῖαι φαίνονται ἀσυμβίβαστοι. Ἐκπλήττομεθα ἀπὸ τὸν λόγον τοῦτον, τὸν ἐπίσης ἁπλοῦν καὶ ὑψηλὸν, εὐγενῆ καὶ οἰκεῖον, ἀκριβῆ καὶ ἐναρμόνιον, σφοδρὸν καὶ κανονικὸν, κραταιὸν καὶ λεπτὸν, πλήρη καὶ ὁρμητικὸν, ἐπεξειργασμένον καὶ φυσικὸν, καὶ τὸ παραδοξότερον δραστήριον καὶ κομψόν. Διότι τὸ ζέον καὶ κραταιὸν τοῦ Δημοσθένους πνεῦμα συνέδεσεν ὅλας τὰς χάριτας, ὅλας τὰς λεπτότητας τοῦ ἀττικισμοῦ. Λέγει δὲ ὁ Κικέρων ὅτι, οὐδὲ αἱ Ἀθῆναι αὗται ἦσαν ἀττικώτεραι τοῦ ἐνδόξου αὐτοῦ ῥήτορος. Καὶ κατὰ τὸν Κικέρωνα ὁ ἀττικισμὸς συμβιβάζεται πρὸς πάντας τοὺς

τρόπους τοῦ ἐκφράζεσθαι μὴ ἐξαιρουμένου οὐδ' αὐτοῦ τοῦ ὕψους.

Εἶναι δὲ ὁ ἀττικισμὸς καθ' ἡμᾶς εὐγενής τις καὶ ἐκθαμβωτικὴ ἁπλότης, διαρκής τις κομψότης, ἐνισχυομένη διὰ τρόπων ἐκπληκτικῶν καὶ διεγερτικῶν· τιποτε ἔκτακτον δὲν περιέχει εἰς τὴν οὐσίαν τῶν ἐννοιῶν· ἔχει δὲ εἰς τὰς περιόδους λεπτότητά τινα, γοητεύουσαν διὰ θελγήτρων τῶν ὁποίων δὲν καθορῶμεν τὸ αἴτιον. Τοῦτο μόνον γινώσκομεν, τοῦτο μόνον δυνάμεθα νὰ ἐννοήσωμεν ἀναγινώσκοντες τοὺς ἐκλεκτοὺς τῶν ἀττικῶν συγγραφέων, ὅτι δηλαδὴ ἐγοητεύθημεν, κατεθέλχθημεν ἀπὸ τὴν ἀνάγνωσιν αὐτῶν. Πατερήρησα ἀναγινώσκων αὐτοὺς, ὅτι μὴ ἐξετάσαντες ἄλλο ἢ τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, πιστεύομεν ὅτι τὰ πράγματα ἦσαν τὸ μόνον ἀντικείμενον τῆς σπουδῆς των. Ἐπιστατοῦντες δὲ τὰς νοητικὰς ἡμῶν δυνάμεις εἰς μόνην τὴν ἐκλογὴν καὶ διάθεσιν τῶν λέξεων, νομίζομεν πάλιν, ὅτι εἰς τίποτε ἄλλο δὲν προσέχον, εἰμὴ εἰς τὴν ἀκρίβειαν τῆς ἐκφράσεως καὶ τὴν διαμόρφωσιν τῶν φράσεων καὶ τὸ πνεῦμα ἡμῶν ἀσχολεῖται ἢ θέλγεται σπ' ὠφελίμους καὶ τερπνὰς ἰδέας, καθ' ὃν καιρὸν ἡ ἀκοὴ ἡμῶν γοητεύεται ἀπὸ ἁρμονίαν ἐπίσης ὡραίαν, ὅσον ἐρρωμένην καὶ σύντονον. Παρετήρησα ἐν ἑνὶ λόγῳ εἰς τοὺς Ἀττικοὺς συγγραφεῖς, τὴν ὡραίαν ταύτην ἐντέλειαν, τὴν ἁπλὴν καὶ φυσικὴν, ἡ ὁποία ἀπετέλεσε καὶ θέλει ἀποτελέσει ἀείποτε τὴν ἐντέλειαν τῶν συγγραμμάτων. Ἂν καὶ ὁ Δημοσθένης εἶναι πλήρης ἰσχύος, ἐμφαίνει ὅμως πανταχοῦ τὴν Ἀττικὴν ἐκείνην λεπτότητα τὴν τοσοῦτον ἐκγωμιαζομένην καὶ τοσοῦτον σπανίαν· καὶ ἐνῷ εἰς τοὺς πλείστους τῶν συγγραφέων ποία τις ἐπιτήδευσις καὶ τέχνη τις λίαν προφανὴς καταδεικνύουσιν ἀείποτε σχεδὸν σπουδὴν καὶ μέριμναν, παρὰ τῷ Δημοσθένει ὁ καρπὸς τῶν ἀγρυπνιῶν καὶ τῆς ἐργασίας, εἶναι τὸ κατακρύπτειν τὴν τέχνην καὶ παρέχειν εἰς τὴν φράσιν ἰδέαν καὶ κίνησιν τῆς ἁπλουστάτης φύσεως.

ΤΙΝΑ ΠΕΡΙ ΑΙΣΧΙΝΟΥ.

Ἀἰσχίνης ὁ Ἀτρομήτου, εἷς τῶν δέκα ῥητόρων, ἔβλεπε μετὰ δυσαρεσκείας ῥήτορα τοιοῦτον, οἷος ὁ Δημοσθένης, χωρὶς τοῦ ὁποίου αὐτὸς ἤθελε πρωτεύει εἰς τὴν πατρίδα του. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὴν ἦτον ἀνταγωνιστὴς μόνον αὐτοῦ [ἀλλ' ὁ ἀνταγωνισμὸς πλησιάζει εἰς τὴν ζηλοτυπίαν, ἡ δὲ ζηλοτυπία εἰς τὸ μῖσος]. Ὅθεν ἐντὸς ὀλίγου κατέστη ἀδιάλλακτος αὐτοῦ ἐχθρὸς, καὶ μάλιστα ὅταν κατηγορηθῇ ὑπ' αὐτοῦ ὡς παρανομήσας εἰς πρεσβείαν τινὰ πρὸς τὸν Φίλιππον. Ἡ ζηλοτυπία δὲ αὐτοῦ καὶ τὸ μῖσος μετριασθέντα διά τινα χρόνον, διηγέρθησαν καὶ ἐξερράγησαν πάλιν μετὰ τὴν ἐν Χαιρωνείᾳ μάχην, ὅτε ἐπροτάθη νὰ στεφανώσωσι τὸν Δημοσθένην χρυσῷ στεφάνῳ, τὸ ὁποῖον ἦτο πολύτιμος ἀνταμοιβὴ διδομένη δι' ἐκδουλεύσεις ἀνθρώπων τὰ μάλιστα ὠφελησάντων τὴν πατρίδα. Διότι ὁ Δημοσθένης εἶχεν ἐκλεχθῆ ἐπιστάτης τῆς ἐπισκευῆς τῶν τειχῶν, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐξήρκεσεν ἡ προσδιορισθεῖσα ποσότης τῶν χρημάτων, ὁ Δημοσθένης ἐπρόσθεσε γενναιοψύχως τὰ ἐλλείποντα, καὶ δὲν τὰ συμπαρέλαβεν εἰς τὸν λογαριασμὸν, ἀλλὰ τὰ ἐγράψεν εἰς τὸν δῆμον, πολίτης δέ τις, ὁ Κτησιφῶν, ἔγραψε ψήφισμα νὰ στεφανώσωσι χρυσῷ στεφάνῳ τὸν Δημοσθένην, ὡς πολίτην καλὸν καὶ ἀγαθὸν, ὅστις ὑπηρέτησε πάντοτε καλῶς τὴν πόλιν καὶ ἦτο πρόθυμος νὰ τὴν ὑπηρετήσῃ καὶ εἰς τὸ ἑξῆς. Ὁ Αἰσχίνης δὲ μὴ δυνάμενος νὰ ὑπομείνῃ τὰς τιμὰς, καὶ τοὺς ἐπαίνους, οἱ ὁποῖοι ἀποδίδοντο εἰς τὸν μισητὸν ἀνταγωνιστὴν αὐτοῦ, κατεπολέμησε τὸ ψήφισμα, ὡς ἐναντίον τῶν νόμων. Κατηγόρησε δὲ τὸν Κτησιφῶντα, ὡς παραβάτην τῶν νόμων τριχῶς. Πρῶτον μὲν, διότι ἐπρότεινε γνώμην νὰ στεφανώσωσι τὸν Δημοσθένην, ἔτι ὑπεύθυνον ὄντα, ἐναντίον τῆς διατάξεως τοῦ νόμου μὴ στεφανοῦσθαι, ἄρχων ἐντὸς τῆς ἀρχῆς αὐτοῦ. Δεύτερον διότι ἐζήτει νὰ κηρυχθῇ ὁ στέφανος εἰς τὸ θέατρον ἐναντίον τῆς διατάξεως νόμου τινὸς, ὅστις ἐάν τινα στεφανώτῃ ὁ δῆμος, προσδιώριζε νὰ κηρύττεται ὁ στέφανος εἰς τὴν Πνύκα. Τρίτον τέλος πάντων, δυότι ἐξέθεσε ψεύδη εἰς τὸ ψήφισμα, παριστάνων τὸν Δημοσθένην πολίτην πιστὸν καὶ ζηλωτὴν, μὴ ὄντα οὔτε τὸ ἕν οὔτε τὸ ἄλλο. Φαίνεται δὲ, ὅτι ὁ Αἰσχίνης διὰ τοῦτο μόνον κατηγορεῖ τὸν Κτησιφῶντα, διότι ἐμίσει τὸν Δημοσθένην· ἐπειδὴ εἰς τοῦτο πρὸ πάντων ἐνδιέτριβε, ὅτι δηλαδὴ ὁ Δημοσθένης ἦτο προδότης μισθωτὸς τῶν ἐχθρῶν τῆς πατρίδος καὶ ἀρχηγὸς πρωταίτιος τῶν δυστυχημάτων αὐτῆς.

Ἡ κατηγορία ἤρξατο τέσσαρα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Φιλίππου, ἀλ' ἡ δίκη ἐγένετο τὸ τρίτον ἔτος τῆς ἑκατοστῆς δωδεκάτης Ὀλυμπιάδος τοῦ ἄρχοντος Ἀριστοφῶντος, καὶ τὸ δεύτερον ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Ἀλεξάνδρου, καθ' ὃν ἤδη καιρὸν ὁ βασιλεὺς οὗτος ἦτο κύριος τῆς Ἀσίας. Συνέδραμον δὲ πρὸς τὴν δίκην ταύτην πανταχόθεν τῆς Ἑλλάδος, ὡς εἰς ἔκτακτον θέαμα, καὶ ἦτο τῷ ὄντι τοιοῦτον, καὶ μάλιστα ἐκ τῶν ὡραιοτέρων, διότι ἔμελλον νὰ ἴδωσιν ἀντιπαλαίοντας τοὺς δύο μεγίστους ῥήτορας τοῦ σίωνος, καὶ τούτους ἀμφοτέρους ὑπουργοὺς, ὑπηρετήσαντας πολλάκις τὴν πόλιν καὶ ὅλην τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἀμφοτέρους διαθέρμους διὰ τὸ προσωπικὸν αὐτῶν ἐνδιαφέρον, καὶ τὸ ζωηρότατον ἀμοιβαῖον μῖσος. Τὸ ἐπίσημον καὶ ἀξιόλογον τοῦ ἀντικειμένου αὐτῶν, ἡ προσδοκία πολυαρίθμου ἀκροατηρίου, τὴν ὁποίαν ὤφειλον νὰ δικαιώσωσι, τοὺς ὑποχρέωνον νὰ ἐξαντλήσωσιν ὅλα τῆς ῥητορικῆς αὐτῶν δεινότητος τὰ βοηθήματα. Καὶ δὲν θέλομεν μεταχειρισθῆ ὑπερβολὴν, λέγοντες περὶ τῶν δύο τούτων λόγων, ὅτι ὑπάρχουσιν *ἀριστουργήματα, δυνάμενα νὰ χρησιμεύσωσιν ὡς καλῶν τελειότητος, καὶ ἐξόχου ῥητορικῆς δεινότητος.* Εἰς τὸ προοίμιον τοῦ λόγου του ὁ Αἰσχίνης (τοῦ ὁποίου δίδωμεν ἤδη τὴν ἀνάλυσιν) ἐκφράζει πρῶτον εὐχὰς περὶ ἀποκαταστάσεως τῆς εὐκοσμίας ἐν τῇ δημοκρατείᾳ καὶ τὴν λύπην του περὶ τῆς ὑπαρχούσης ἀκοσμίας, καὶ οὕτω δεικνύει τὴν μεγίστην ἀξίαν τῆς κατηγορίας αὐτοῦ, ἥτις γινομένη ὑπὲρ τῆς διατηρήσεως τῶν νόμων καὶ τῆς δημοκρατίας, ἐνδιαφέρει οὕτω καὶ τοὺς δικαστὰς ἰδίως καὶ ἅπαντας τοὺς πολίτας ἐν γένει. Δὲν ἐμφαίνει δὲ τὴν διαίρεσιν τοῦ λόγου αὐτοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπαρουσίασεν εἰς τὸ ἔγγραφον τῆς κατηγορίας του· διαιρεῖ δὲ τὸν λόγον εἰς τρία μέρη, κατηγορῶν τὸν Κτησιφῶντα, ὡς παρανομήσαντα τριχῶς ὡς προείπομεν.

Τὸ πρῶτον μέρος τοῦ λόγου δυνάμεθα νὰ συντέμνωμεν εἰς τοὺς ἑρεξῆς δύο συλλογισμούς.

Πρῶτος συλλογισμός· — Οἱ νόμοι ἀπαγορεύουσι νὰ στεφανοῦνται οἱ ὑπεύθυνοι ἄρχοντες, πρὶν ἢ δώσωσι τὰς εὐθύνας. Ἀλλ' ὁ Δημοσθένης ἦτο ὑπεύθυνος καθ' ὃν καιρὸν ἐπρότεινον δι' αὐτὸν στέφανον ἐκ χρυσοῦ, ἄρα παρέβει τοὺς νόμους ὁ τοῦτο προτείνας.

Δεύτερος συλλογισμός. Πάντες οἱ κατέχοντες ὑπουργήματα ὑποχρεοῦνται νὰ δίδωσιν εὐθύνην· ἀλλ' ὁ Δημοσθένης, διορισθεὶς ἐπιστάτης τῆς τῶν τειχῶν ἐπισκευῆς, κατεῖχεν ὑπούργημα· ἄρα ὁ Δημοσθένης ὑποχρεοῦτο νὰ δώσῃ εὐθύνας.

Διὰ νὰ στηριξῇ δὲ τὸ δεύτερον μέρος τοῦ λόγου του, ὁ Αἰσχίνης ἀναγινώσκει τὸν περὶ τῶν κηρυγμάτων νόμον, ῥητῶς διατάσσοντα, ἐὰν μέν τινα στεφανῇ ἡ βουλὴ, ὁ στέφανος νὰ κηρύττεται εἰς τὸ βουλευτήριον. Ἐὰν δὲ ὁ δῆμος, εἰς τὴν Πνῦκα, ἐπὶ συνελεύσεως τοῦ δήμου, ἄλλοθι δὲ οὐδαμοῦ. Δεικνύει, ὅτι προφανῶς ὁ Κτησιφῶν παρενόμησε κατὰ τοῦτο τοῦ νόμου. Κατ' ἀμφότερα δὲ τὰ μέρη τοῦ λόγου περιλαμβάνει καὶ ἀναιρεῖ ἐπιτηδείως ὅλας τὰς ἐνστάσεις, τὰ ὁποῖα ἠδύναντο νὰ παρουσιάσωσιν οἱ ἐναντίοι καὶ μάλιστα μετὰ πάσης τῆς ἐμβριθείας καὶ τοῦ ζήλου, ὅσον ἐπιδέχεται ἡ συζήτησις περὶ νόμων.

Τὸ δὲ τρίτον μέρος τοῦ λόγου εἶναι ἐκεῖνο, εἰς τὸ ὁποῖον ὁ ἴδιος κηρύττει, ὅτι ἀποδίδει τὴν πλειοτέραν ἀξιολογότητα. Εἶναι ψευδὲς λέγει, ὅτι ὁ Δημοσθένης εἶναι πολίτης ἀγαθὸς, πιστὸς καὶ ζηλωτής. Εἰς ὑποστήριξιν δὲ τῶν λόγων του ἐπιχειρεῖ νὰ διατρέξῃ ὅλον τὸν δημόσιον βίον του Δημοσθένους, καὶ ὡς ἐν παρόδῳ ἀναφέρει ἰδιοτερά τινα ἀνέκδοτα τοῦ ἰδιοτικοῦ αὐτοῦ βίου. Ἀλλὰ πρὸ πάντων εἰς τὰ δημόσια αὐτοῦ ὑπουργήματα ἐνδιατρίβει. Διαιρεῖ λοιπὸν εἰς τέσσαρα τμήματα ὅλους τοὺς καιροὺς, καθ' οὓς ἐκυβέρνησε τὰ τῆς πόλεως. Τὸ μὲν πρῶτον, ἀπὸ τοῦ πρὸς τὸν Φίλιππον πολέμου ὑπὲρ τῆς Ἀμφιπόλεως μέχρι τῆς συμμαχίας καὶ εἰρήνης τῆς γενομένης κατὰ πρότασιν τοῦ Φιλοκρατοῦς καὶ τοῦ Δημοσθένους. Τὸ δὲ δεύτερον, ἀπὸ τῆς εἰρήνης μέχρι τοῦ πολέμου. Τὸ δὲ τρίτον ἀπὸ τοῦ πολέμου μέχρι τῆς ἐν Χερωνείᾳ μάχης. Τὸ δὲ τέταρτον συμπληροῦσιν αἱ τότε περιστάσεις.

Ὡς πρὸς τὸ πρῶτον τμῆμα, δεικνύει, ὅτι ὁ Δημοσθένης ἐκ συμφώνου μετὰ τοῦ Φιλοκράτους ἔγραψε πολλὰ ψηφίσματα κατὰ τὰς πρότας διαπραγματεύσεις περὶ εἰρήνης καὶ τῆς συμμαχίας, ὅτι δὲν ἐπερίμενε τὴν ἐπάνοδον τῶν εἰς τοὺς Ἕλληνας κατὰ τοῦ Φιλίππου ἀποσταλεισῶν πρεσβειῶν, καὶ ἑπομένως ἐκώλυσε τοὺς Ἀθηναίους νὰ διομολογήσωσι τὴν εἰρήνην εἰς κοινὴν συνέλευσιν τῶν Ἑλλήνων, ὅτε ἐπρόδωσεν εἰς τὸν Μακεδόνα τὸν Χερσοβλέπτην, βασιλέα τῆς Θράκης, φίλον καὶ σύμμαχον τῶν Ἀθηναίων, καὶ τέλος ὅτε διὰ τῶν πρὸς τοὺς πρέσβεις τοῦ Φιλίππου φιλοφρονήσεων ἐκολάκευσε τὸν Φίλιππον μετ' ἄκρας χαμερπείας. Ἀποπερατεῖ δὲ τὸν λόγον του δι' εὐψράδους ἐπιλόγου, ἔνθα μέμφεται τὸν Δημοσθένην, ὅτι κατὰ τὴν περίπτωσιν τῆς εἰδήσεως τοῦ θανάτου τοῦ Φιλίππου, ἐπαρουσιάσθη εἰς τὸ δημόσιον μετὰ πάντων τῶν δειγμάτων τῆς ἀγαλλιάσεως, ἐνῷ πρὸ ὀλίγου ὁ θάνατος εἶχεν ἁρπάσει τὴν μονογενῆ αὐτοῦ θυγατέρα.

Εἰς τὸ δεύτερον τμῆμα, ὁ ῥήτωρ παριστάνει τὸν Δημοσθένην μεταβαλόντα ἐξαίφνης πολίτευμα, κατηγοροῦντα τοὺς συμπρέσβεις, ἀγωνιοῦντα κατὰ τοῦ μονάρχου καὶ ἐνσπείροντα σπέρματα πολέμου καὶ ταραχῶν. Ὁμιλεῖ περὶ τῆς εὐνοϊκῆς συμμαχίας, ἐκθέτει ἐπιτηδείως τὰς ῥαδιουργίας καὶ μηχανὰς τοῦ Δημοσθένους ἐκ συμφώνου μετά τινος πολίτου τῆς Χαλκίδος ὀνόματι Καλλία, ἐπὶ προφάσει μὲν, ὅτι ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ συμφέροντος, τὸ δὲ ἀληθὲς χάριν τῶν ἰδίων ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοῦ Καλλία συμφερόντων.

Τὸ τρίτον δὲ τμῆμα εἶναι τὸ ἀξιολογώτερον πάντων. Περικλείει δὲ τὰ περὶ Λοκρῶν, Ἀμφισσέων καὶ τοῦ δευτέρου ἱεροῦ πολέμου καὶ τὴν συνομολόγησιν τῆς μεταξὺ Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων συμμαχίας. Ἐνταῦθα τὸ ὕφος τοῦ ῥήτορος γίνεται ἀξιοπρεπέστερον, λεπτὸν καὶ ἰσχὺν μέχρι τοῦδε ἀποβαίνει ἤδη πολυτελὲς καὶ μεγαλοπρεπές. Ὁ Δημοσθένης [κατ' αὐτοῦ], συνεργήσας εἰς τὴν ἀσέβειαν τῶν Λοκρῶν τῆς Ἀμφίσσης, καλλιεργούντων τὴν ἱερὰν γῆν, ἐπέσυρε τὴν ὀργὴν τῶν Θεῶν ἐπὶ τῆς πατρίδος καὶ ἁπάσης τῆς Ἑλλάδος. Εἶναι ἀληθήριος, ἀνόσιος, καταδιωκόμενος ὑπὸ τῆς θείας ὀργῆς, τὴν ὁποίαν ἐπέσυραν αἱ ἀνοσιουργίαι αὐτοῦ. Ὀλεθρία μοῖρα ἀείποτε συνοδεύουσα αὐτὸν καὶ δεινότερον ἤδη μετὰ τὰς ἀσεβείας του ταύτας, ἐμβάλλει εἰς ἀνίατα δυστυχήματα ὅλους τοὺς πλησιάζοντας αὐτὸν, ἰδιώτας, ἡγεμόνας, πόλεις, κτλ. Καυχᾶται, λέγει, ὅτι ἐφιλίωσε τοὺς Θηβαίους καὶ Ἀθηναίους. Ἀλλ' αἱ περιστάσεις ἁπλῶς συνέδεσαν τὰς πόλεις, Εἰς δὲ τὴν συνομολόγησιν τῆς συνθήκης ὁ καυχώμενος οὗτος πρωταίτιος αὐτῆς ἐπρόξενησεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους τρεῖς μεγίστας ζημίας διὰ τὰς ὁποίας, τιμωρίας μαλιστα εἶναι ἄξιος, καὶ οὐχὶ στεφάνου. Αἱ δὲ ζημίαι ἐκτίθενται μετὰ μεγάλης ἀκριβείας καὶ σοφρότητος. Ἀποπερατεῖ δὲ ὁ Αἰσχίνης καὶ τὸ τμῆμα τοῦτο δεικνύων διὰ λόγου σοφροῦ, ὑψηλοῦ, περιπαθοῦς, ὁπόσον ἦτον ἄξιον νὰ στεφανώσωσιν εἰς τὸ θέατρον παρόντων τῶν Ἀθηναίων, καὶ ἁπάντων τῶν Ἑλλήνων τὸν ἀπανθρωπον φονέα τῶν ἐν Χερωνείᾳ πεσόντων, τὸν μιαρὸν αὐτουργὸν τῆς δυστυχίας τῶν ταλαιπώρων Θηβαίων καὶ πρωταίτιον τῶν δεινῶν ὅλης τῆς Ἑλλάδος.

Τὸ δὲ τέταρτον τμῆμα περιέχει διάφορα ἀνέκδοτα ἐκ τῆς πολιτείας τοῦ Δημοσθένους, καὶ τέλος ἔκθεσιν τῶν προτερημάτων, τὰ ὁποῖα ὀφείλει νὰ κατέχῃ ὁ ἀγαθὸς καὶ δημοτικὸς πολίτης, καὶ τὰ ὁποῖα ὁ Δημοσθένης δὲν ἔχει. [Ἐνταῦθα δὲ ὁμιλεῖ καὶ περὶ τοῦ γένους τοῦ Δημοσθένους]. Προτρέπει δὲ τέλος τοὺς ἑκαστὰς νὰ ἀπαιτήσωσιν ἀπὸ τὸν Κτησιφῶντα νὰ δικαιολογήσῃ αὐτὸς ἑαυτὸν καὶ νὰ μὴ συγχωρήσωσι νὰ ὁμιλήσῃ ὁ Δημοσθένης· εἰ δὲ καὶθελήσωσι νὰ τὸν ἀκροασθῶσι, νὰ διαγράψωσι σχεδὸν ἀπολογίας, ἀπὸ τὸ ὁποῖον νὰ μὴ παρεκτραπῇ· ὅθεν καὶ ἀνακεφαλαιοῖ τὸν λόγον αὐτοῦ ζωηρῶς τε καὶ ἀκριβῶς.

Ἠττηθεὶς δὲ ὑπὸ τοῦ Δημοσθένους ὁ Αἰσχίνης εἰς τὴν κατηγορίαν ταύτην, κατεδικάσθη εἰς ἐξορίαν καὶ κατεφυγὼν εἰς Ῥόδον ἤνοιξε σχολεῖον ῥητορικῆς. Ἤρξατο δὲ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ, ἀναγινώσκων εἰς τοὺς μαθητάς του τὸν λόγον, δι' ὃν ἐξωρίσθη, καὶ οἱ μαθηταὶ ἐπεφήμουν καὶ ἐχειροκρότουν. Ἀλλ' ὅτε μετὰ τοῦτον ἀνέγνω καὶ τὸν τοῦ Δημοσθένους, ἀλλεπάλληλοι εὐφημίαι καὶ χειροκροτήσεις τὸν διέκοπτον. Τέλος ἀνέκραξε. Τί δέ; εἴπερ αὐτοῦ τοῦ θηρίου ἀκηκόειτε; Δηλαδὴ, τί ἤθελατε κά-

μει, ἐὰν ἠθέλατε ἀκούσειν αὐτοῦ τοῦ Δημοσθένους τὴν ἀπαγγελίαν.

ΝΑΥΤΙΚΑ.

Εἰς οὐδὲν τῆς Ἀγγλικῆς ἱστορίας μέρος ἀπαντᾶται θαλάσσιος πρᾶξις, δυναμένη νὰ συγκριθῇ πρὸς τὴν καταστροφὴν τοῦ Ἱσπανικοῦ στόλου, τὸν ὁποῖον Φίλιππος ὁ Β΄. ἔπεμψεν ἐνιαυτῷ 1588 πρὸς κατάκτησιν τοῦ κράτους τῆς Ἐλισάβετ. Οὐδέποτε οἱ Ἄγγλοι διέτρεξαν μεγαλήτερον κίνδυνον· οὔτ' ἔδειξαν μεγαλητέραν εὐστάθειαν. Προσθετέον δὲ, ὅτι καὶ οὐδέποτε ὑπὸ τῆς τύχης προφανέστερον ἐβοηθήθησαν.

Πολιτικὴ ἀντιζηλία ὑπὸ θρησκευτικῶν διαφονιῶν ἀνακαριζομένη, παρεσκεύαζεν πρὸ πολλοῦ τὸν μεταξὺ Ἱσπανίας καὶ Ἀγγλίας πόλεμον· οἱ ἔμποροι ἀμφοτέρων τῶν ἐπικρατειῶν τούτων διεφιλονείκουν περὶ τῶν πρωτείων εἰς ὅλα τὰ ἐμπορεῖα [Marchés] τοῦ κόσμου· καὶ οἱ μὲν Ἱσπανοὶ ὑπερεῖχον κατὰ τὰς πρὸ πολλῶν ἐνιαυτῶν ἀποκτηθείσας θαλασσίους δυνάμεις, οἱ δὲ Ἄγγλοι κατὰ τὴν εὐγενῆ δραστηριότητα καὶ τὴν ἀκόρεστον αὐτῶν φιλοδοξίαν.

Ὅσον δὲ περὶ τῶν ἡγεμόνων, ἕκαστος αὐτῶν εἶχε τὴν ἀπόλυτον αὐτοῦ πεποίθησιν. Καὶ ὁ μὲν Φίλιππος παρίστα τὸν μισαλλοθρησκότερον Λατινισμόν, ἡ δὲ Ἐλισάβετ τὸν ἀποκλειστικώτερον Λουθηρανισμόν. Ὁ μὲν πρῶτος παρέδιδε τοὺς αἱρετικοὺς εἰς τὸ λεγόμενον ἱερὸν ἐταστήριον κηρύττων, ὅτι μόνος ἤθελεν ἑτοιμάσει πυρὰν, διὰ νὰ καύσῃ τὸν υἱόν του αὐτὸν, ἂν κατά τι ἐφαίνετο κλίνων πρὸς τοὺς αἱρετικούς· ἐκείνη δὲ κατεδίκαζεν εἰς φυλάκισιν καὶ πρόστιμον τὸν ἅπαξ μόνον παρευρεθέντα εἰς λατινικὴν λειτουργίαν καὶ ἐτιμώρει τὸν ἀμελοῦντα τὸ παραμικρότερον θρησκευτικὸν ἔθιμον λουθηρανικὸν διὰ προστίμου *εἴκοσι λιρῶν στερλινῶν κατὰ μῆνα*. Ἐκτὸς τούτου συνέστησεν ἐπιτροπὴν κληρικῶν, οἵτινες ἐγνωμοδότουν περὶ τῶν θρησκευτικῶν δοξασιῶν ἑνὸς ἑκάστου, ἔχοντες τὴν ἐξουσίαν νὰ φυλακίζωσι καὶ νὰ στρεβλῶσι τοὺς κατά τι πταίσαντας.

Αἱ ἀντίθετοι λοιπὸν αὗται δοξασίαι ἐγέννησαν τὸ μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν ἡγεμόνων μῖσος, τὸ ὁποῖον ηὔξησεν ἔκ τινων πολιτικῶν ἀφορμῶν. Τὸ 1578 ὁ ναύαρχος Δάρκος ἐλεηλάτησε τὰ παράλια τοῦ Περοῦ, μετ' ὀλίγον δὲ ὁ Φίλιππος ἐβοήθησε τὸν στρατὸν, τὸν ὁποῖον ὁ Δοὺξ τῆς Πάρμης ἔφερεν εἰς βοήθειαν τῶν Ἰρλανδῶν ἀνταρτῶν. Ἐν ἔτει 1585 ἀγγλικοὶ στόλοι προσέβαλον, ἄνευ προηγουμένης πολέμου διακηρύξεως τὸν ἄγων Δομίγγον καὶ τὸν Καρθογένην. Ἐν ἔτει δὲ μετὰ ταῦτα ὁ Δάρκος περιῴδρισε τὴν Λισαβῶνα καὶ κατέστρεψε πλησίον τῶν Γαδείρων ὁλόκληρον στόλον φορτηγῶν πλοίων. Τοιαύτας ἀτιμώσεις ἀπήτουν ἐκδίκησιν, ὁ δὲ Φίλιππος μόνην ἀνταξίαν ἐνόμισε τὴν τῆς Ἀγγλίας κατάκτησιν.

Καί τοι ἀπολέσας τὰς Κάτω χώρας, ἦτον ὅμως ὁ ἰσχυρότερος τῶν ἡγεμόνων, διότι οὐ μόνον κατεῖχε τὴν Ἱσπανίαν, τὴν Νεάπολιν, τὴν Σικελίαν, τὸ Δουκάτον τοῦ Μελάνου καὶ τὴν Φραγγικὴν κομητίαν, ἀλλ' ἦρχε καὶ τῆς Τυνίδος, τοῦ Ὀράνου, τοῦ Πρασίνου ἀκρωτηρίου, τῶν Καναρίων νήσων καὶ πλεῖον τοῦ ἡμίσεος τῆς Ἀμερικῆς.

Διὰ τὴν κατὰ τῆς Ἀγγλίας ἐκστρατείαν ἐφώπλισε τὸν φοβερώτερον τῶν στόλων, τῶν μέχρι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης εἰς τὸν Ὠκεανὸν πλευσάντων. Συνέκειτο δ' οὗτος ἐκ νηῶν 152, τὰς ὁποίας ἐπέβαινε στρατὸς ἀποβατικὸς 20 χιλιάδων ἀνδρῶν, μέλλων πρὸς τούτοις νὰ παραλάβῃ ἐκ τῆς Φλανδρίας ἄλλας 25 χιλιάδας ἐμπείρων στρατιωτῶν, διοικουμένων ὑπὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου Φαρνεσίου. Τέλος 12 χιλιάδες Γάλλων συνηθροίσθησαν εἰς τὴν Νορμανδίαν, ἵνα ἐνωθῶσι μετ' αὐτῶν.

Ὁ στολος οὗτος ἐκλήθη *ἡ ἀήττητος Ἀρμάδα*. Κατὰ κακὴν τοῦ τύχην ὅμως αἱ φοβεραὶ αὗται παρασκευαὶ, ἀναλαβοῦσαι τὴν ἐκστρατείαν, ἔδωκαν καιρὸν εἰς τοὺς Ἄγγλους νὰ λάβωσι μέτρα πρὸς ἄμυναν. Ἡ κλεινὴ βασίλισσα Ἐλισάβετ διέτρεξε μόνη τὴν ἐπικράτειάν της ἵνα ἐνθαρρύνῃ τὸν λαὸν πρὸς τὴν ἀντίστασιν. Τότε ἀναγκασθέντες νὰ διεγείρωσι τὰ πνεύματα, ἐπεννόησαν τὴν ἔκδοσιν τῆς πρώτης ἀγγλικῆς ἐφημερίδος τῆς κληθείσης (The English Mercury), τῆς ὁποίας ἀντίτυπον διατηρεῖται εἰσέτι ἐν τῷ Βρεττανικῷ μουσείῳ. Ἡ βασίλισσα παρατάξασα εἰς τὸ Τιλβούρειον πεδίον ὅσους στρατιώτας ἠδυνήθη νὰ συναθροίσῃ, ἐπεθεώρησεν αὐτοὺς ἔφιππος, διακηρύττουσα, ὅτι αὐτὴ ἡ ἰδία ἔμελλε νὰ βαδίσῃ ἐπὶ τοὺς πολεμίους.

Δεκατετρακισχίλιοι ναῦται, τοὺς ὁποίους εἶχεν ἡ Ἀγγλία, ἐπεβιβάσθησαν ἐπὶ 114 πλοίων, τῶν ὁποίων τὰ μεγαλήτερα ἦσαν χωρητικότητος τριακοσίων τόνων, ἓν δὲ μόνον, Θριαμβος καλούμενον, ἔφερε 40 τηλεβόλα. Ἀλλ' ὁ στόλος οὗτος, ὁ πραγματικῶς μικρὸς ὤν, ἦτο πνευματικῶς μέγας, πρᾶγμα ἰσχυροποιοῦν τὴν ὑλικὴν δύναμιν καὶ πολλάκις ἀντικαθιστῶν αὐτήν. Ἐδιοικεῖτο δὲ ὑπὸ τῶν ἀρίστων τῆς ἐποχῆς ναυτικῶν, τοῦ Δάρκου, Χαυκίνου, Φρυβισερίου καὶ τοῦ Καρόλου Ὀβάρδου. Οἱ Ὁλλανδοὶ ὥπλισαν καὶ αὐτοὶ 90 ἐπικουρικὰ πλοῖα, τὰ μέγιστα τοὺς Ἄγγλους βοηθήσαντα.

Τὴν *ἀήττητον Ἀρμάδα* ἔμελλε νὰ διοικήσῃ ὁ Μαρκέσιος τῆς Σανταχρούζης· ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ἀπέθανεν ἐν τῷ παρασκευάζεσθαι, ἡ ναυαρχία ἐδόθη εἰς τὸν Δοῦκα τῆς Μεδίνας Σιδονέας, ναύτην αὐλικὸν, ἄνδρα ἀμαθῆ καὶ ἀλαζόνα. Ὁ Σανταχρούζης ἀποθνήσκων, παρώτρυνε νὰ κυριεύσωσι λιμένα τινὰ Βρεττανικὸν εἰς τὸν ὁποῖον νὰ καταφεύγωσιν ἐν περιπτώσει τρικυμίας ἢ ἀποτυχίας. Ὁ δὲ Δοὺξ τῆς Πάρμης πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον ἐπρότεινε τὴν ἅλωσιν τῆς Φλεσίγγης. Ὁ δὲ ἀλαζὼν καὶ ἄπειρος ναύαρχος, κηρύξας ἀνωφελῆ τὴν τοιαύτην προφύλαξιν, ἀπέπλευσε τὴν 19 Μαΐου 1588.

Ὁ Φίλιππος εἶδεν αὐτὸν ἀποπλέοντα ἐπηρμένος ὑπὸ μεγάλων ἐλπίδων, καί τοι ἡ ἀνάμνησις τοῦ παρελθόντος ὤφειλε νὰ καταστήσῃ αὐτὸν δυσπιστότερον, διότι ποτὲ δὲν εὐτύχησε κατὰ θάλασσαν. Ἐκτὸς τῆς ἐκστρατείας τοῦ Κυλίου, ἥτις τοσοῦτον ὀλέθριον, ἔλαβε τέλος, εἶδεν ἐπιστρέφων ἐκ τῶν Κάτω Χωρῶν, ὁλόκληρον στόλον καταποντισθέντα ὑπὸ τῆς τρικυμίας, μετ' αὐτοῦ δὲ συναπολλυμένην καὶ ὁλόκληρον τὴν περίφημον συλλογὴν τῶν εἰκόνων, τῶν συλλεγεισῶν ὑπὸ Καρόλου τοῦ Ε΄. Ἐκ τῆς Φλανδρίας καὶ Ἰταλίας. Ἡ *ἀήττητος Ἀρμάδα* δὲν ὑπῆρξεν εὐτυχεστέρα, διότι ὑπὸ κλύδωνος καταληφθεῖσα παρὰ τὴν Φινιστέρειον ἄκραν ἀπώλεσε πολλὰ πλοῖα εἰς τὰς ἀκτὰς τῆς Γαλλίας, Αἰχμάλωτός τις Ἄγγλος, φυλακισμένος εἰς ἓν τῶν πλοίων, διήγειρε τοὺς συνεταίρους του εἰς ἐπανάστασιν, καὶ κυριεύσας τὸ πλοῖον, προσέβαλε δύο ἕτερα, τὰ ὁποῖα καταλαβὼν ἐκ τοῦ συστάδην, κατέφυγεν εἰς τινα τῶν τῆς Γαλλίας λιμένων.

Ὁ ναύαρχος βλέπων τὸν στόλον ἀκρωτηριασμένον, καὶ συνελθὼν ἐκ τῆς τυφώδους αὐτοῦ πεποιθήσεως, προσωρμάσθη εἰς τὸν λιμένα τῆς Κορώγνης, ὅπου ἔμεινε τρεῖς ἑβδομάδας ἀνασκευάζων τὰς ζημίας του.

Τὸ πρῶτον τοῦτο δυστύχημα ἀνηγγέλθη εἰς τὴν Ἐλισάβετ ὡς παντελὴς τοῦ ἐχθροῦ καταστροφὴ, καὶ ἀμέσως αὕτη διώρισε τὸν ἀφοπλισμὸν τοῦ Ἀγγλικοῦ στόλου. Εὐτυχῶς ὅμως ὁ Κάρολος Ὀβάρδος δὲν ὑπήκουσε προθύμως, καὶ μετ' ὀλίγον ἠκούσθη ἡ ἐκ νέου ἐμφάνισις τοῦ Ἱσπανικοῦ στόλου.

Θῦμα καὶ πάλιν τῆς ἀμαθείας τῶν κυβερνητῶν του γενόμενος ἐξέλαβε τὴν Λεζάρδειον ἄκραν ἀντὶ τῆς Ῥαμείου, ἐχρονοτρίβησε διώκων Ἀγγλικά τινα πλοῖα, διαφυγόντα αὐτὸν καὶ διευθύνθη τέλος πρὸς τὴν Γαλλίαν καὶ Φλανδρίαν ἵνα παραλάβῃ τὰ δύο στρατιωτικὰ σώματα τῇ συνδρομῇ τῶν ὁποίων ἔμελλε νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἀγγλίαν. Ἡ πορεία του ὅμως ἦτο βραδεῖα καὶ ἄνεσις, καταδιωκόμενος ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ ὁποίου τὰ ἐλαφρὰ πλοῖα ἠνώχλουν αὐτὸν, ἀπεχωρίσθη τῆς ὀπισθοφυλακῆς τὴν 21 Ἰουλίου καὶ ἠναγκάσθη νὰ τὴν περιμείνῃ. Μετὰ ἓξ ἡμέρας ἡ ἀήττητος Ἀρμάδα μὴ δυνηθεῖσα νὰ φθάσῃ λιμένα τινὰ τῆς Φλανδρίας, προσωρμίθη εἰς τὸ Κάλησον ἀτειρισκέπτως.

Αἱ ἀκταὶ αὗται ἦσαν ἄγνωστοι εἰς τοὺς Ἱσπανοὺς, ὁ οὐρανὸς προεμήνυε καταιγίδα, οἱ δὲ ναῦται κακῶς διοικούμενοι ἐδειλίασαν. Τὴν νύκτα πυροπολικὰ ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἀφεθέντα διευθύνθησαν εἰς τὸ μέσον τοῦ στόλου, καὶ οἱ πλοίαρχοι πτοηθέντες, ἔκοψαν τὰς καμήλους; περιρώμενοι ὅπως ἀπομακρυνθῶσι τῆς ξηρᾶς. Εἰς τὸν ταχὺν καὶ βεβιασμένον αὐτὸν ἀνάπλουν πολλὰ πλοῖα συνεκρούσθησαν, τὴν δὲ πρωΐαν ὁλόκληρος ὁ στόλος εὑρέθη διασκορπισμένος κατὰ μῆκος τῶν Γαλλικῶν ἀκτῶν. Οἱ Ἄγγλοι προσέβαλον αὐτοὺς εἰς πολλὰ μέρη, κυρίως ὅμως πλησίον τῆς Κραβελίνης. Ὁ ἄνεμος ἔπνεε κατὰ τῶν Ἱσπανῶν οἵτινες ἀπώλεσαν πλοῖα τινα ἐπὶ τῶν ῥηχῶν ὑδάτων τῶν εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Σκάλδου (Escaud) ποταμοῦ.

Ἐν τούτοις ὅμως, ἐπειδὴ αἱ Ἀγγλικαὶ δυνάμεις ἦσαν πολλὰ ὀλίγαι, μέγα μέρος τῆς Ἀρμάδας ἠδυνήθη νὰ διαφύγῃ τὸν νέον αὐτὸν κίνδυνον. Καί τοι δὲ ἀπολέσασα 15 πλοῖα, ἦτον ὅμως εἰσέτι ἀξιόμαχος. Ἀλλ' ὁ Δοὺξ ἐδείχθη δειλὸς, ὅσον καὶ ἀνεπιτήδειος, διατάξας τὴν ἀποχώρησιν, διὰ ν' ἀποφύγῃ τοὺς ἀντιπάλους του, καὶ πρὸς τοῦτο διέταξε νὰ παραλλάξωσι τὰς Ὀρκάδας. Ἀφοῦ ὅμως εἰσεχώρησεν ἐντὸς τῶν ἀγνώστων καὶ τρικυμειωδῶν ἐκείνων θαλασσῶν, δὲν τῷ ἔμεινε πλέον σωτηρίας ἐλπίς· Δεκαεπτὰ πλοῖα ἐρρίφθησαν ὑπὸ τοῦ κλύδωνος εἰς τὰς Ἰρλανδικὰς ἀκτὰς ὅπου οἱ διασωθέντες τῶν Ἱσπανῶν ἐφονεύθησαν. Πολλὰ ἄλλα πλοῖα συνετρίβησαν ἐπὶ τῶν Σκωτικῶν σκοπέλων. Τέλος πάντων δὲ, ὅτε ἡ ἀήττητος Ἀρμάδα ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ τὸν λιμένα τοῦ Ἁγίου Ἀνδρέου, συνέκειτο μόνον ἀπὸ τεσσαράκοντα πλοῖα! Ὑπολογίσθη δὲ, ὅτι ἡ Ἱσπανία ἔχασεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν εἴκοσι μιλλιόνια δραχμῶν.

Τὴν εἴδησιν τῆς καταστροφῆς μαθὼν ὁ Φίλιππος ἐπεριωρίσθη εἰς τὸ νὰ εἴπῃ· Ἐγὼ κατὰ τῶν Ἀγγλων ἐξεστράτευσα καὶ ὄχι κατὰ τῶν στοιχείων. Μετὰ δὲ ταῦτα διέταξε νὰ κάμωσι προσευχὰς καὶ λιτανίας πρὸς εὐχαριστησιν τοῦ Ὑψίστου, ὅτι ἔσωσε πλοῖα τινὰ, γράψας συγχρόνως πρὸς τὸν Πάππαν τὴν ἐπομένην ἀξιοσημείωτον ἐπιστολήν.

« Μακαριώτατε! Ὅσῳ εἶμαι κύριος τῆς πηγῆς, ὡς » οὐδὲν λογίζομαι τὴν ἀπώλειαν τοῦ ῥύακος. Εὐχαριστῶ τὸν Ὕψιστον τοῦ κόσμου διαιτητὴν, ὅστις μὲ κατέστησεν » ἱκανὸν νὰ διορθώσω εὐκόλως δυστύχημα, τὸ ὁποῖον οἱ » ἐχθροί μου πρέπει ν' ἀποδώσωσιν εἰς τὰ στοιχεῖα, ὑπὲρ » αὐτῶν συμμαχήσαντα. »

Ἡ χαρὰ τῶν Ἄγγλων ἦτον ἀνάλογος τοῦ κινδύνου, τὸν ὁποῖον ἀπέφυγον, τὴν δὲ νίκην ἐώρτασαν διὰ πανηγύρεως πολλὰ παραπλησίου πρὸς τοὺς θριάμβους τῶν Ῥωμαίων. Νομισματόσημον ἐκόπη φέρον τὴν ἐπιγραφὴν Dux femina facti (Γυναικὸς ἀρχηγούσης ταῦτα πέπρακται). Ὁ πρεσβύτερος ἐφημέριος ὅμως τοῦ Ἁγίου Παύλου ὑπέδειξεν ἐπιτηδείως εἰς τὴν Βασίλισσαν τὴν ἀσεβῆ ὑπερηφάνειαν τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης, λαβὼν ὡς θέμα τοῦ λόγου του τὸν στίχον Nisi Cominus custodierit civitatem [εἰμὴ Κύριος φυλάσσοι πόλιν]. Ἡ Ἐλισάβετ ἐννοήσασα τὸ ἄτοπον τοῦτο, διέταξεν νὰ κόψωσιν ἕτερον νομισματόσημον μετ' ἐπιγραφῆς Affavit Deus et dissipantur (Ἐφύσησε Κύριος καὶ διεσκορπίσθησαν).

Ἡ καταστροφὴ τῆς ἀήττητου Ἀρμάδας ἦτον ὡσαύτως ἐξεικονισμένη ἐπί τινος τῶν τοίχων τοῦ Κοινοβουλίου ἀλλ' ἀπωλέσθη κατὰ τὸν τελευταῖον ἐμπρησμόν.

Πάντες οἱ σύγχρονοι ποιηταὶ ἑώρτασαν τὴν ἀλλοίωσιν ταύτην τῆς δεξιᾶς τοῦ Ὑψίστου, δι' ἀσμάτων σωζωμένων μέχρι σήμερον. Ἰδοὺ στροφαί τινες εὑρισκόμεναι ἐντὸς συλλογῆς δημοτικῶν τῆς Ἀγγλίας ἀσμάτων.

« Παῖ, πόσα πλοῖα βλέπεις εἰς τὴν ἐπιφάνειαν τῆς » θαλάσσης, καὶ πόσας μεγαλας σημαίας, — Εἶναι ὡς » ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης, αἱ δὲ σημαῖαι περιστήται » ἀπὸ τοὺς σκούφους τῶν νοῦτῶν τοῦ στόλου μας. Ἔχουν τόσας κόπας, ὅσα πτερὰ ἔχουν οἱ ἰχθύες τῆς Μάγχης, καὶ τόσα κανόνια, ὅσους ἀδάμαντας φέρει ἡ ἄσπιλος βασίλισσά μας εἰς τὰς ἑορτασίμους ἡμέρας. Οἱ » ναῦται αὐτῶν εἶναι τόσοι, ὅσους ποτὲ κάνεὶς δὲν ἐφαντάσθη. »

« . . . . . .

» Παῖ, ποῖοι ἔρχονται κατ' αὐτῶν; — Τὰ μικρὰ πλοῖα τῆς Ἀγγλίας, τὰ ὁποῖα ὁμοιάζουν τὰ θαλάσσια πτηνά. — Ἔπειτα; — Οἱ καλοί μας φίλοι ἄνεμοι, καὶ τὰ ἄλμυρὰ κύματα. »

« . . . . . .

» Παῖ, τί βλέπεις τώρα; — Βλέπω τὰ συντρίμματα τῶν Ἱσπανικῶν πλοίων, καπνίζοντα ὡς τὰ ἐν ἀγρῷ καιόμενα ἄχυρα. Βλέπω τὰ κύματα τὰ ὁποῖα σύρουσι μετοξύ των σημαίας καὶ ναύτας νεκρούς. — Ἔτι δὲ μακρύτερα τί βλέπεις; — Τὴν ἐνδοξον σημαίαν τῆς Ἀγγλίας, περιφερομένην μόνην ἐπὶ τῆς θαλάσσης, ὡς ὁ Ἥλιος περιφέρεται μόνος εἰς τὸν Οὐρανόν. » Π.

ΠΟΛΥΚΑΡΠΟΣ.

Ὁ Σμυραίων πολιοῦχος ἅγιος.

Ἐκ τῶν πρώτων τῆς χριστιανικῆς πίστεως καὶ ἡρωϊκῶν, ὡς εἰπεῖν, μεγαλομαρτύρων λογίζεται ὁμολογουμένως καὶ ὁ σοφὸς καὶ ἐνάρετος Πολύκαρπος ὁ Σμυρναῖος, μαθητὴς τοῦ Ἀποστόλου καὶ Εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ἐπισκοπεύσας πολλὰ ἔτη ἐν Σμύρνῃ, καὶ θεωρούμενος διὰ ταῦτα πολιοῦχος τῶν Σμυρναίων ἅγιος, ὡς ὁ Δημήτριος τῶν Θεσσαλονικέων, ὁ Ἀνδρέας τῶν Βυζαντίων, ὁ Βασίλειος τῶν Καισαρέων κτλ. Προκάτοχος δὲ τοῦ Πολυκάρπου εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν ταύτην ὑπῆρξεν, ὡς γνωστὸν ὁ ἅγιος Βουκόλος, ἀνὴρ ὁμοίως, ἀποστολικός, προειπὼν τὴν μέλλουσαν ἔνδοξον τοῦ Πολυκάρπου ἀρχιερωσύνην. Τινὲς θέλουσιν, ὅτι ὁ Πολύκαρπος συνεστήθη πρῶτος ἐν Σμύρνῃ Ἐπίσκοπος ὑπὸ Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου.

Κατὰ τοὺς Ἐκκλησιαστικοὺς συγγραφεῖς ὁ ἡμέτερος Πολύκαρπος ἔλαβε παρὰ Κυρίου, καὶ πρὶν ἔτι ἀρχιερατεύσῃ, τὴν χάριν τῶν θαυμάτων· γενόμενος δὲ Ἀρχιερεὺς τῶν ἑαυτοῦ συμπολιτῶν, ἐσταμάτησε παραδόξως πως τὴν ὁρμὴν μεγάλου τινὸς ἐμπρησμοῦ τῆς Σμύρνης, καὶ ἄλλοτε ἐν καιρῷ ἀνομβρίας καὶ αὐγμοῦ δεινοῦ, ἅμα προσευχηθείς, ἐπέφερε βροχήν, τῆς ὁποίας ἔπειτα ἐμπόδισε τὴν ἀμετρίαν καὶ ὑπερβολήν, καὶ τὰς ἐντεῦθεν ἐπαπειλουμένας ζημίας. Ὁ Μακάριος οὗτος ἀρχιερεύς, ἐκτὸς ἄλλων τινῶν συνέγραψε καὶ τὴν σωζωμένην, τὴν πολλάκις ἐκδοθεῖσαν, ἀξιόλογον ἐπιστολὴν πρὸς Φιλιππησίους, (οἱ δὲ Φίλιπποι ἦτο πόλις τῆς Μακεδονίας, ἀκμάζουσα τότε, νῦν δὲ θέσις ἔρημος οὐ μακρὰν τῆς Καβάλας), περιέχουσαν πολλὰς ἀναγκαίας καὶ ὡραίας διδασκαλίας, ἠθικὰς καὶ θρησκευτικὰς ἐν αἷς καὶ ταύτας, ὅτι *οἱ μὲν νέοι νὰ γίνωνται τέλειοι, καθάριοι, ἀποφεύγοντες τὰς ἐπιθυμίας τῆς σαρκὸς, αἱ ὁποῖαι κατὰ φυσικὸν λόγον ἐναντιοῦνται εἰς τὸ πνεῦμα· αἱ δὲ παρθένοι νὰ διαφυλάττωσι καθαρὰν καὶ ἄμωμον τὴν συνείδησιν, ὡς καὶ τὸ σῶμα.* Ἡ ἐπιστολὴ αὕτη ἐπὶ Ἱερωνύμου ἀνεγινώσκετο τακτικῶς ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις. Διατὶ νὰ μὴν ἀναγινώσκεται καὶ σήμερον, μάλιστα ἐν Σμύρνῃ;

Κατὰ τὸν γενόμενον ἐπὶ Μάρκου Αὐρηλίου ἢ κατ' ἄλλους Δεκίου Αὐτοκράτορος, διωγμὸν τῶν Χριστιανῶν, συλληφθεὶς καὶ ὁ ἱερὸς Πολύκαρπος, ἐπιλεγόμενος ὑπὸ τῶν Ἐθνικῶν *Πατὴρ τῶν Χριστιανῶν καὶ Διδάσκαλος τῆς Ἀσίας*, προσήχθη εἰς τὸν Ἀνθύπατον τῆς Σμύρνης, ὅστις καίτοι σπεύδων θανατῶσαι αὐτὸν ὡς πταίστην, ἀλλόμως ἐβλέπων τὴν γηραλέαν ἡλικίαν καὶ τὴν σεβασμίαν πολιὰν αὐτοῦ, καὶ ἀκούων τὴν ἐνάρετον τοῦ ἀνθρώπου πολιτείαν, ἠγάπησε τὸν ἅγιον καὶ ἐπεθύμησεν, ἵνα σώσῃ αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἐπικειμένης ἀφεύκτου καταδίκης. Ὅθεν μετὰ πολλοὺς ἄλλους λόγους ἐπρότεινεν αὐτῷ τελευταῖον ἵνα βλασφημήσῃ τὄνομα τοῦ Χριστοῦ καὶ μίαν μόνην φορὰν, καὶ τοῦτο διὰ μόνων τῶν χειλέων, ἂν ὄχι ἀπὸ καρδίας, ὑποσχόμενος, ὅτι τούτου γενομένου, ἀποστέλλει αὐτὸν εἰς τὴν Ἐπισκοπὴν οὐ μόνον ἐλεύθερον πάσης ὕβρεως, ὡς τὸ πρότερον, ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῶν χαρισμάτων. Πρὸς τὸν λόγον τοῦτον ὑψώσας ὁ ἅγιος τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς τὸν Οὐρανὸν *Μή μοι γένοιτο*, εἶπεν, *ὦ Ἀνθύπατε, τοσοῦτον κακόν! Ὀγδοήκοντα ἐξ ἤδη ἔτη ὑπηρετῶ τὸν ἀγαθὸν αὐτὸν Κύριόν μου, τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν, ὅστις ποτὲ δὲν μοὶ ἐπροξένησε λύπην, ἀλλὰ καὶ μ' εὐηργέτησε πολλαχῶς. Πῶς θέλεις λοιπὸν πῶς τοιοῦτον αὐθέντην, γλυκὺν καὶ ἀγαθοποιὸν, νὰ γίνω ὑβριστὴς ὁπωσδήποτε;*

Καθ' ἃς λοιπὸν εἶχε διαταγὰς καὶ ὁδηγίας ὁ Ἀνθύπατος παρὰ τοῦ Ῥώμης Αὐτοκράτορος ἐπαπειλήσας τὸν ἅγιον ἐπανειλημμένως καὶ μὴ δυνηθεὶς νὰ κάμψῃ κατ' οὐδὲν τὴν σταθερὰν αὐτοῦ γνώμην, ἡτοίμασε πυρὰν παρὰ τὸ ἀμφιθέατρον (κείμενον ἐπὶ τοῦ λόφου ἢ βουνοῦ Πάγου, μεταξὺ τῆς Ἄκρας καὶ τῆς θαλάσσης), παρόντος πολλοῦ πλήθους. Ἵνα κατακαύσῃ τὸν Πολύκαρπον καὶ οὕτω διαλύσῃ τὴν Χριστιανικὴν τῶν Σμυρναίων Ἐκκλησίαν. Ὁ δὲ ἅγιος ἀκούσας τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἠταρύχω, προσῆλθεν εἰς τὴν πυρὰν προθύμως καὶ χαίρων ὡς ἐκ θείας τινος ἐμπνεύσεως, καὶ λύσας τὰ ὑποδήματα, καὶ ἀποδυθεὶς τὸν ἐπενδύτην, ἀνέβη καὶ ἐξυπλώθη ἐπὶ τῆς πυρᾶς μετ' εὐσχημοσύνης, οὐχὶ ὡς τις πταίστης, ἀλλ' ὡς πρὸς μετάστασιν εἰς ἄλλον ὡραιότερον βίον. Ὁ τρόπος οὗτος ἐθαυμάσθη παρὰ πάντων, καὶ ἀκολούθως πολλοὶ ἐπίστευσαν εἰς Χριστόν.

Οἱ εὐσεβεῖς Σμυρναῖοι, τιμῶντες ἐπαξίως τὴν μνήμην τοῦ μακαρίου τούτου Ἐπισκόπου αὐτῶν, ὥρισαν νὰ ἑορτάζωσιν αὐτὴν ἐτησίως πανηγυρικώτερον. Πρὸ τινων ἑκατονταετηρίδων εἶχον καὶ ναὸν ἰδιαίτερον ἐπ' ὀνόματι τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου, τὸν ὁποῖον ἀφήρπασαν ἀπὸ τὰς ἀσθενεῖς αὐτῶν χεῖρας αἱ Ἰησουϊτικαὶ σκευωρίαι, αἱ διηνεκῶς ἐνοχλοῦσαι καὶ σκανδαλίζουσαι τὴν Ἀνατολήν. Εὐχῆς ἔργον, ἐάν τις τῶν εὐλαβεστέρων καὶ πλουσιωτέρων τῆς Σμύρνης εὐπατριδῶν ἐφρόντιζεν ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, ἵνα ἀνεγερθῇ αὖθις πρὸς τιμὴν τοῦ πολιούχου τούτου ἁγίου ἄλλος ναὸς μεγαλοπρεπέστερος κατὰ τὴν θέσιν, εἰ δυνατὸν, τῆς πυρᾶς, ὅπου ὁ ἅγιος κατεκάη, ἢ κἂν ἁπλῶς ἐπὶ τῆς ῥάχεως τοῦ Πάγου πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν ἄγουσαν ἐκ τῆς Ἄνω συνοικίας εἰς τὸν Προφήτην Ἠλίαν καὶ τὴν Μελητίαν Κοιλάδα. Οὕτω συστηθεῖσα ἐκ νέου ἡ κατ' ἐξοχὴν Σμυρναία πανήγυρις αὕτη, θέλει εὐαρεστεῖ μεγάλως, καθερωμένη παρὰ πάσης τῆς πόλεως καὶ τιμῶσα τὴν ἀγαθὴν αὐτῆς περὶ τούτου πρόνοιαν τε καὶ ἐπιμέλειαν.

Ταῦτα σημειοῦμεν περὶ τοῦ ἁγίου Πολυκάρπου πρὸς γνῶσιν ἰδίως καὶ ἐνθύμησιν τῶν ἀγαθῶν Σμυρναίων, καὶ εἶναι χρεία ἴσως νὰ ἐξηγήσωμεν αὖθις, ὅτι καὶ ἀλλοῦ, καὶ ἐδῶ μάλιστα, φρονοῦμεν ἀναγκαίους τοὺς θρησκευτικοὺς καὶ ἐκκλησιαστικοὺς λόγους οἱουσδήποτε, οὐ μόνον κατὰ τὸ χριστιανικὸν καθῆκον ἁπλῶς, ἀλλὰ καὶ διὰ πᾶσαν ἄλλην γενικὴν καὶ τοπικὴν ὠφέλειαν, εἴτε πνευματικὴν, εἴτε ὑλικήν. Ἂς μὴ λησμονήσωμεν ποτὲ ὅτι *Οὐ πόλις ἄνευ δικαιοσύνης, οὐ δικαιοσύνη ἄνευ εὐσεβείας.*

Πείσανδρος.

ΜΩΜΟΣ.

ΜΕΡΟΣ Δ'.

Ἡ Ἐρύθριος ὁδοιπορία.

(Συνέχεια ἀρ. 5.)

Ἐν πρώτοις οὗτοι ἐκίνησαν διευθυνόμενοι εἰς χωρίον τι μακρόθεν φαινόμενον, καὶ εὑρόντες καθ' ὁδὸν γέροντα μεγαλοπρεπῆ καὶ σεβάσμιον, ἔλαβον αὐτὸν ὁδηγὸν τῆς ὁδοιπορίας. Τὸν γέροντα οὗτον ἀσπασάμενος ὁ Ἀρχίλοχος, εἶπε· γηραιὲ ἂν ἐδῶ πλησίον ὑπάρχει πόλις, εὐχαριστεῖσαι νὰ μᾶς ὁδηγήσῃς εἰς αὐτήν; Μάλιστα, ἀπεκρίθη ὁ γέρων. ὑπάρχει καὶ εἰς αὐτὴν ἔρχομαι κ' ἐγώ. Ἂς ὑπαγωμεν λοιπὸν ὁμοῦ, εἶπεν ὁ Ἀρχίλοχος, καὶ ἠκολούθησαν τὸν δρόμον μετὰ μεγάλης σιωπῆς. Ἐν τοσούτῳ ἐγὼ, ἀκολουθῶν τὴν τριανδρίαν ταύτην, ἐνθυμήθην, ὅτι ὁ Μῶμος οὗτος ἐπέρφθη πάλαι ποτὲ τὴν κατασκευὴν τοῦ ἀνθρώπου, ὡς ἀτελῆ, διὰ ἔλλειψιν θυρίδος ἐν τῷ στήθει αὐτοῦ, ὅπως ἡ ἐσωτερικὴ αὐτοῦ διάθεσις γνωρίζηται. Ὁμοίως δ' ἐμέμφθη καὶ τὸν τῆς Ἀθηνᾶς οἶκον, ὡς ἀδυνατοῦντα μετακομίζεσθαι, ὁπόταν κακοῦ τύχῃ γειτονος· διότι Ἥμα κακὸς γείτων. Πόσα ἄρα γε [ἔλεγον] νομιζόμενα καλὰ, τέρεια, καὶ ὠφέλιμα δὲν θέλει μεμφθῇ ὁ Μῶμος οὗτος, ὡς πραγματικῶς ἀτελῆ, μεμπτὰ καὶ ἐπιβλαβῆ, ὅστις οὐ αὐτὴν τὴν Ἀφροδίτην ἀφῆκεν ἄμεμπτον; Ποσῶν δὲ καλῶν δὲν θέλει γείνει παρείτιος εἰς τοὺς ἀνθρώπους; Ἐνθυμήθην μάλιστα τὸ Ἀριστοφάνειον· Ἐξ ἐχθρῶν δῆτα πολλὰ κερδαίνουσιν οἱ σοφοί, ὅπερ ἡμεῖς, Μ' ἔκαμεν οἰκοκυρὰν ἡ κακὴ γειτόνισσα λέγομεν.

Περὶ τοῦ Ἀρχιλόχου δὲ μόνον ἐσυλλογιζόμην, ὅτι αὐτὸς ἦν, Ὃς ποτὲ πικρὴν μοῦσαν ἐχιδναίῳ πρῶτος ἔβαψε χόλῳ, αἱμάξας Ἑλικῶνα, τὸν ἥμερον, ἥθεν καὶ εἶχον ὑπονοίας, μὴ πάλιν διὰ τῆς δηκτικῆς καὶ ἰοβόλου αὐτοῦ γλώσσης πνίξῃ τινά. ὡς ἔπνιξέ ποτε τὸν δυστυχῆ Λυκάμβην μετὰ τῶν θυγατέρων αὐτοῦ διὰ τὴν πρὸς αὐτὸν ἀθέτησιν τῆς εἰς γάμον ὑποσχεθείσης θυγατρὸς αὐτοῦ Νεοβούλης. Ἀναμνησθεὶς ὅμως, ὅτι, Πᾶν τὸ λειπόμενον τῆς ἰδίας ἐνεργείας χειροῦται, καὶ τὴν ὑπερβάσπισιν αὐτοῦ ὑπὸ τοῦ Ἀπόλλωνος, δι' ὃν ἐξέλαβε τοῦ ναοῦ τὸν φονεύσαντα αὐτὸν Κόρακα τὸν Νάξιον, εἰπών· Μουσάων Θεράποντα κατέκτηνες ἐξιθὶ νηοῦ ἐθεώρουν καὶ τὸν Ἀρχίλοχον ὡς θεοφιλῆ, καὶ ἐμαυτὸν παρηγόρουν, ὅτι δὲν θέλει βλάψει πλέον τινά. Τοιαῦτα συλλογιζόμενος, ἤκουσα τὸν γέροντα λέγοντα πρὸς αὐτούς· ἂν εὐαρεστεῖσθε, φίλοι συναθοιπόροι, ἂς καθήσωμεν ὑπὸ τὴν πυκνεῖαν ταύτην τῆς πλατάνου σκιὰν, διὰ νὰ δώσωμεν μικρὰν ἀνάπαυσιν εἰς τὸ κεκοπιακὸς ἡμῶν σῶμα. Καὶ εὐθὺς ἐκάθησαν, μετ' αὐτῶν δὲ καὶ ἐγώ· ὄχι ὅμως κατὰ πρόσωπον αὐτῶν, ἀλλὰ πλαγίως, σπεύδων πάντοτε, μὴ φανῶ ὀχληρὸς καὶ διωχθῶ τῆς συνοδίας αὐτῶν.

Ὁ γέρων ἀφοῦ ἐκάθησε, μετασκευάσας τὴν ῥάβδον αὐτοῦ εἰς καπνοσύριγγα καὶ ἑτοιμάσας αὐτὴν, ἤρξατο καπνίζειν. Ὁ καπνὸς δ' οὗτος μεγάλην διήγειρεν ἀποστρίαν εἰς τοὺς δύω αὐτοὺς ξένους, οἵτινες ἀδυνατοῦντες νὰ ἐννοήσωσι τὴν αἰτίαν τοῦ καπνίσματος, ἔμενον δὶς πολλοῦ ἐκστατικοὶ καὶ σιωπηλοὶ, θεωροῦντες τὸν γέροντα καπνίζοντα. Τέλος δὲ, λύσας ὁ Ἀρχίλοχος τὴν σιωπὴν ἠρώτησε τὸν γέροντα. Μὴ περιεπέσαμεν εἰς σρῆκας. ἢ μὴ θυσιάζεις εἰς τὴν πλάτανον; Ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ γέρων· διατὶ λοιπὸν ὁ καπνὸς οὗτος καὶ ἡ τοσαύτη προπαρασκευή; Ὁ καπνὸς, εἶπεν ὁ γέρων, συντείνει εἰς διασκέδασίν τινα καὶ ἀνάπαυσιν. Παράδοξον εἶδος ἀναπαύσεως καὶ διασκεδάσεως, εἶπεν ὁ Ἀρχίλοχος· παράδοξον τῷ ὄντι, εἶπεν ὁ γέρων· δὲν ἠξεύρω ὅμως ποία τις δύναμις διεγείρει τὴν πρὸς τὸ καπνίζειν ἐπιθυμίαν μου, τῆς ὁποίας τὴν στέρησιν αἰσθάνομαι ὑπὲρ τὴν μεγαλητέραν θλῖψιν καὶ ἀθυμίαν. Ἡ ἕξις αὕτη τοῦ καπνίζειν νικήσασα πάσας τὰς δυνάμεις, ὅσαι παρετάχθησαν κατ' αὐτῆς, περιεκύκλωσεν ἤδη τὴν γῆν, καὶ κατακρατεῖ εἰς δουλείαν μέγαν ἀνθρώπων ἀριθμὸν, καὶ τὸ παραδοξότερον, ὅτι ὄχι μόνον οἱ ἄνδρες, μαγευμένοι ἀπὸ τὴν πικροτάτην καὶ φαρμακερὰν ταύτην ἡδονὴν δὲν χορταίνουσιν οὐδ' ἐμπίπλανται διάτε τῆς γεύσεως καὶ ὀσφρήσεως αὐτὴν ἀπολαύοντες, ἀλλὰ καὶ αὐτῆς αἱ γυναῖκες μετὰ τῆς τρυφερᾶς ἀῤῥενικῆς νεολαίας σπεύδουσι μὴ φανῶσι κατώτεραι τῆς τῶν ἀνδρῶν ἀλλοκοτίας ταύτης.

Ἄθλιοι βροτοί! εἶπε τότε ὁ Μῶμος· πόσας λύπας δὲν ἐπροσθέσατε εἰς τὴν ζωήν σας, μεριμνῶντες νὰ καταστήσητε αὐτὴν ἄλυπον! Πόσας φροντίδας δὲν ἀπεκτήσατε, καθιστῶντες καὶ τὰ μὴ οὐσιώδη ὡς οὐσιώδη! Ὦ κακὸν εὕρημα κακίστου εὑρετοῦ! Ποῖον ἄραγε ἐλάττωμα ἀποφεύγων ὁ ἄνθρωπος, περιεπλέχθη εἰς τὰ δεινά σου; Πότης ἄρα γε δυσωλίας ἐλευθερωμενος, ἐδέχθη εὐχαρίστως τὴν βαρύτητα τῆς ὀσμῆς σου καὶ ὑπέπεσεν ἑκουσίως εἰς τὰ βάρη σου! Ὦ δυστυχὲς πλάσμα! Σὺ ὁ ἐκτείνας τὴν δύναμίν σου ἕως καὶ εἰς αὐτὰ τὰ αἰθέρια πτηνά· σὺ δυνηθεὶς νὰ ὑποτάξῃς ὄχι μόνον τὰ πτηνὰ τετράποδα, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ τὰ αἱμοβόρα θηρία· σὺ ὁ ἐμπαίζων τὰ θαλάσσια κύματα, καὶ ἀνάγων ἐκ τοῦ βυθοῦ αὐτὰ τὰ φοβερὰ κήτη· σὺ ὁ τὰς βλαπτικὰς καὶ ὠφελίμους τῶν φυτῶν δυνάμεις ἐξακριβώσας, καὶ θεραπεῦον δι' αὐτῶν τὰ σωματικά σου πάθη· ὑποφέρεις λοιπὸν νὰ κυριεύσσι ἀπὸ χαμερπῆ καὶ οὐτιδανὰ πάθη πρὸς τὴν ἐξόντωσιν καὶ ἀπώλειάν σου συντείνοντα; Ὦ, εἰς πόσα ἐξώκειλας πάθη, ὁ νικητὴς τῶν παθῶν! Δικαίως λοιπὸν, Οὐδὲν συνετώτερον καὶ οὐδὲν ματαιοτερον ἀνθρώπου, ἔλεγεν ὁ Διογένης.

Τῶν συνετῶν λόγων τοῦ Μώμου, ἐννοήσας ὁ γέρων τὴν ἀλήθειαν, ἐλυπήθη, συναισθανθεὶς τὸ μάταιον τοῦ καπνίσματος, ὅπερ εἶχεν ἤδη κυριεύσειν αὐτόν· ἐπειδὴ ἡ φαινομένη ἁπλῆ καὶ ἀθῶα διασκέδασις, κατασταθεῖσα διὰ τοῦ χρόνου ἔθος εἰς ἀμετάβλητον πάθος, κατήντησε τὸν γέροντα ἵνα φοβῆται τὴν καπνοδείαν

μᾶλλον ἢ τὴν συνδείκν. Τὴν δὲ θλίψιν ταύτην τοῦ γέροντος ἐννοήσας ὁ Ἀρχίλοχος καὶ θέλων ἵνα ἀνακουφίσῃ ταύτην, ἤρχισε νὰ ἐρωτᾷ τὸν γέροντα· ἠξεύρεις, εἶπε, γέρων, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι εἶχον ἀφιερωμένην τὴν πλάτανον εἰς τὴν Ἑλένην· Ἐξεύρεις πόσον ἠγάπα αὐτὴν ὁ μέγας τῆς Περσίας δυνάστης; Διατί τάχα ὠνομάσθη Πλάτανος; Ἐνῷ δ' ὁ γέρων ἡτοιμάζετο ν' ἀποκριθῇ, ἀναστὰς ὁ Μῶμος, διέκοψεν αὐτὸν καὶ ἠρχίσαμεν τὴν πορείαν μας· Ποῦ ἄρα γε δυνάμεθα νὰ εὕρωμεν μέρος εἰς τὴν πόλιν σας, ἠρώτησεν ὁ Μῶμος τὸν γέροντα, ὥστε νὰ δυνηθῶμεν ἐξ αὐτοῦ, ὡς ἐξ ὑψηλῆς τινος περιοπῆς, νὰ παρατηρήσωμεν καὶ νὰ μάθωμεν ὅλα τὰ παρ' ἡμῖν; Νὰ μάθητε τὰ παρ' ἡμῖν; ἐπανέλαβεν ὁ γέρων μετ' ἀγανακτήσεως. Θεωσῶ, ὅτι εἶσθε κατάσκοποι· Ὅθεν δὲν δύναμαι οὔτε νὰ ὁδηγήσω, ἀλλ' οὔτε νὰ συνοδεύτω ὑμᾶς εἰς τὴν πόλιν μας. Ἀναμφιβόλως κατάσκοποι εἶσθε. Ἡ ἐνδυμασία, τὰ ἤθη, αἱ ἐρωτήσεις, ὁ θαυμασμός σας αὐτὸς ἐπὶ τῶν ἡμετέρων ἐθίμων ἀποδεικνύουσιν ὑμᾶς κατασκόπους Ὄχι, γέρων, ἀπεκρίθη ὁ Ἀρχίλοχος. Ἀπατᾶσαι. Καὶ ἡμεῖς ὁμοεθνεῖς εἴμεθα. Ἀποδημοῦμεν ὅμως πρὸ πολλοῦ, περιηγούμενοι, καὶ τώρα ἐρχόμεθα ἀπὸ τοὺς ἀντίποδας. Ἀπὸ τοὺς ἀντίποδας; εἶπεν ὁ γέρων, καὶ παραχωρήσας ὀλίγον, ἐθεώρει αὐτοὺς μετὰ θαυμασμοῦ· Καὶ πῶς λοιπὸν εὑρέθητε ἐκεῖ;

Περίεργος ἐγὼ ν' ἀκούσω τὴν ἱστορίαν τῶν δύω αὐτῶν ξένων, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα καὶ τὴν πατρίδα ἐγνώριζον κάλλιστα, ἐκβαλὼν τὰ σανδάλιά μου καὶ λαβὼν αὐτὰ ὑπὸ μάλης, ἠκολούθων μετὰ προσοχῆς τὸν κρότον τοῦ βαδίσματος, προλαμβάνων. Τόσον ἐπεθύμουν νὰ μάθω τὸ ἱστορικὸν τῆς διανδρίας ταύτης. διότι εἰς τὸ ὄνειρόν μου εἶχον ἀμφιβολίας μὴ μὲ ἀπατᾷ.

[Κατόπιν.]

ΑΝΔΡΕΟΥ ΜΟΥΣΤΟΞΥΔΟΥ.

Παρατηρήσεις ἐπὶ τῆς παρούσης Ἑλληνικῆς γλώσσης. κτλ.

(Συνέχεια ἀρ. 5.)

Πᾶσα γλῶσσα διακρίνεται εἰς γραφομένην καὶ λαλουμένην, εἰς καθαρὰν καὶ χυδαίαν. Ἑπομένως τοιαύτη διάκρισις πρέπει νὰ γείνῃ καὶ εἰς τὴν Ἑλληνικήν. Καθότι παρατηροῦσι καὶ οἱ ἀρχαῖοι, ὅτι ὁ Ὅμηρος, ὡς ἐννοεῖται ὑπὸ τῶν ἐπιμελουμένων τὰς Μούσας, καὶ διακρίνουσι τὴν γλῶσσαν τῶν Θεῶν, ὅτι ὁ Γίγας Ἑκατόγχειρος ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν Θεῶν Βριάρεως, καὶ Αἰγαίων ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων; Ὁ δὲ ποταμὸς ὁ ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων λεγόμενος Σκάμανδρος, ἦτον ὑπὸ τῶν Θεῶν Ξάνθος. Τὸ δὲ ὑπὸ τούτων πτηνὸν ὀνομαζόμενον χάλκις, ὑπ' ἐκείνων ἐκαλεῖτο Κίμμινδος [εά.] Ἐκ τούτων πρόδηλον ὅτι εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν Θεῶν ἀπεδίδετο ἡ προσφυεστέρα, καθαρωτέρα ἔτι δὲ καὶ σεβασμιωτέρα, σοβαρωτέρα καὶ εὐηχοτέρα προσωνυμία μετὰ τῆς ἀρχαιοτέρας, μὴ ὑποκειμένων τοιούτων ῥήσεων, ἐς μεταλλαγὰς (6). Ὁ Ἀριστοφάνης, ὅστις βεβαίως ἐμελέτησε τὸν χιτραχῆρα παντοίου λόγου διακρίνει τρεῖς, ἤτοι τὸν ἀστεῖον καὶ οἰκεῖον ταῖς γυναιξὶ, τὸν δουλικὸν καὶ ἀγροῖκον, καὶ τὸν μικτὸν ἐκ τῶν δύω. Σήξτος δὲ ὁ ἐμπειρικὸς ἀναφέρων τοὺς λόγους τοῦ Κωμικοῦ, διακηρύττει, ὅτι ἡ χρῆσις εἶναι ἡ ὁδηγία ἑκάστης γλώσσης· καὶ διαφέρει αὕτη κατὰ τὰς διαφόρους γνώσεις καὶ τὴν διαγωγὴν τοῦ βίου. Ἤδη ἐν τῇ φιλοσοφίᾳ καὶ ταῖς ἄλλαις διδασκαλίαις χρώμεθα οὕτως [λέγει], λέξεις καταλλήλους τοῦ ὕψους καὶ τῆς θεωρίας, ἐν δὲ ταῖς ἀνάγκαις τοῦ βίου λέξεις ἁπλουστέρας, εὐχρηστοτέρας ἀπεριττολόγους, καὶ καταλλήλους τῶν περιπτώσεων καθ' ἃς διαλεγόμεθα.

Ὅταν λοιπὸν ἕν τι ὄν ἔχῃ διπλοῦν ὄνομα συνεφαρμοζόμενον πρὸς τὴν διάνοιαν τῶν πεποιησμένων πειρώμεθα νὰ ἐκφράσωμεν τὸ μὴ γελοῖον, ἀλλὰ τὸ πεφυκός. Οὕτω ταύτοσήμως λέγομεν, ἀρτοφόριον καὶ πανάριον, σταμνῖον καὶ ἀμφίδιον, ἴγδυς καὶ θυεῖα. Ἀλλ' ἁμιλοῦντες κομψῶς καὶ ὅπως μὴ καταγελώμεθα ἀπὸ τῶν ἰδιωτῶν, καὶ θεραπόντων, λέγομεν πανάριον ἐὰν καὶ βάρβαρον, σταμνίον, θυεῖον, καὶ ὄχι ἀρτοφόριον, ἀμφίδιον, ἴγδυς (ιϛ'.) καὶ πάλιν ἕνεκα τῶν παρεστώτων παραιτοῦμεν τὰς ἰδιωτικὰς λέξεις καὶ ἀναλαμβάνομεν τὰς ἀστειοτέρας καὶ κομψοτέρας· καὶ οὕτως ἐν πάσῃ περιπτώσει ἀποδίδοντες τὰ προσήκοντα διαλεγόμεθα πρὸς τοὺς οἰκείους ἄνευ ψόγου. (7).

Τούτου τεθέντος, βλέπομεν πολλὰς τῶν λέξεων τῆς δημώδους γλώσσης τῶν ἀρχαίων διατηρουμένας ἕως τοῦ νῦν εἰς τὴν παροῦσαν τῶν νεωτέρων. Ὁ βουκόλος καὶ ναύτης τὴν σήμερον λέγει ἐν Ἑλλάδι, ὁ ἄνεμος ἐκοπίασεν, καὶ εἶναι ἡ αὐτὴ φράσις τοῦ Ἡροδότου, [8] τὴν ὁποίαν ἀποδοκιμάζει ὁ Λογγῖνος, ὡς ἄκομψον καὶ χυδαίαν [9]. Αἱ ἀναφερόμεναι λέξεις ὑπὸ τοῦ Σήξτου εἶναι ἐν χρήσει τὰ νῦν παρὰ τῷ λαῷ τῆς Ἑλλάδος ἐκτὸς τοῦ θυεῖα. Διότι ἀντὶ τούτου λέγεται τὸ ὑπὸ τοῦ φιλοσόφου ἴγδυς [γ] Κλήμης δὲ ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐπὶ τοῦ Β'. αἰώνος, ὅπως ἐκφράσῃ σαφέστερον τὴν παραποιημένην κλεῖδα προσωνυμεῖ αὐτὴν διὰ τοῦ συ-

---

(εά.) Τὸ χειρόγραφον φέρει Calcis Cimmindos, ἀλλὰ νομίζω μὴ εἶναι λάθος διότι τοιαῦτα ὀνόματα δὲν εὑρίσκονται παρὰ τοῖς μυθολόγοις, ὅσους συνεβουλεύθην.

(6) Πλάτων Κρατυλ· Εὐστάθειος ἐν Ἰλιάδι.

(ιϛ'.) Αὗται αἱ λέξεις ὑπὸ τοῦ Σήξτου λεγόμεναι ἐκφέρονται ὡς χυδαιολογικαὶ τῶν Ἑλλήνων τοῦ τότε χρόνου.

[7.] Σήξτου κατὰ γραμματ. Κ. Γ.

(8) Ἡρ. Η.

[9] Λογγῖνος περὶ ὕψους 13 XIII.

[ιγ'.] Κοινότερον γουδίον τὸ παρ' Ἑπτανησίοις μουρτάρ ναι ἰταλογραικισμένον.

νηθοῦς ἀντικλεῖδα [10] Ὁ Ὀλυμπιόδωρος ἐπὶ τοῦ Δ'. αἰώνος διηγεῖται, ὅτι παρευθὺς ἐν Ἀθήναις, ὅπως ἐνδυθῇ τὸν φιλοσοφικὸν τρίβωνα, καὶ γράφων τὰς συνήθεις παιδικὰς ἐπὶ τοιούτων προσθέτει, ὅτι νέοι τινὲς φιλονεικοῦντες τὴν εἰς τὸ λουτρὸν εἴσοδον ἐφώναζον, στᾶ, στᾶ, οὐ λούει [11]. Κατὰ δὲ τὰς κρουγὰς τῶν σταζόντων ἐν τῷ Κύρκῳ τῆς Κωνσταντινουπόλεως τῷ 521 σημειοῦται καὶ τὸ ἐπιορκεῖς Γάδαρε, σφεδονισθὲν κατὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ ὁρκισθέντος ἐπὶ τοῦ Εὐαγγελίου τὴν συγχώρησιν αὐτῶν. (12) Ἅμα δὲ τούτῳ ἐστὶν καὶ ὁ Πλεονεκτῶν μέ εἰς τα τσαγγάρια, ἥτις αἴνιττεται μέγαν τινὰ ἄρχοντα καλούμενον Καλάποδον, ὄνομα διατηρούμενον μέχρι τοῦ νῦν ὑπὸ τῶν χυδαιοτέρων ἕως ἀπὸ Πλάτωνος [ιδ'.]. Ὁ λαὸς κατὰ τὴν ἐν Κωνσταντινουπόλει σύνοδον, ἀναγκάζων τὸν Πατριάρχην Μηνᾶν ἐφώναζεν, ἔμβα, ποίησον, ἀναθεμάτισον Σεβῆρον [13].

Καταβαίνοντες δὲ δύω αἰῶνας, βλέπομεν Κωνσταντῖνον τὸν Πορφυρογέννητον, τὸν ἐξακολουθήσαντα τὸν ἱστορικὸν Θεόφιλον, καὶ Συμεῶνα τὸν Μάγιστρον διηγούμενους (14) ὅτι πυγμαῖός τις καὶ βραδύγλωσσος, χρησιμεύων πρὸς γελοτοποιΐαν τοῦ αὐτοκράτορος Θεοφίλου, προσηγόρευε μάναν τὴν Αὐγούστην Θεοδώραν. Εἰσελθὼν δέ ποτε εἰς τὸν κοιτῶνα αὐτῆς καὶ εὑρὼν ἀσταζομένην τὰς εἰκόνας, καὶ προσεγγίζουσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς τὴν ἠρώτησε τί εἶναι τοῦτο. Ἡ δὲ εὐσεβὴς γυνὴ φοβουμένη τὸν εἰκονοκλάστην σύζυγον αὐτῆς, ἀπεκρίθη, ἀγροίκως πως, «τὸ καλά μου νινία, καὶ ἀγαπῶ ταῦτα πολλά.» [ιέ.] Γράφει δὲ ὁ Ζωναρᾶς, ὅτι

---

[10] Κλήμης Στρωμματοῖς Ζ'.

[11] Παρὰ Φωτίῳ βιβλ, 190.

[12] Χρονικὸν Πασχ. 264 Θεοφ. 123.

(ιδ'.) Ὁ Πλάτων λέγει ἐν συμποσίῳ, ἔχων τοιοῦτον ὄργανον, οἷον οἱ σκυτοτόμοι περὶ τὸν καλόποδα λειαίνοντες τὰς τῶν σκυτῶν ῥηγίδας, Ὅθεν παρ' ἀρχαιοτέροις ἐλέγετο καλόπους, ἀλλὰ ὁ Γαλλινὸς γράφων παρακμάζοντος τοῦ ἑλληνισμοῦ λέγει καλάποδα διότι ἐν τῷ θεραπευτικῷ σχηματιζει τὴν ὀνομαστικὴν καλάπους ἐξ οὗ τὸ τῆς συνηθείας ἡμῶν, καλαπόδιον, καὶ μνημονεύει τὴν παροιμίαν ἐνὶ καλαπόδι πάντας ὑποδέουσι. Ἡ παροιμία αὕτη συνηθεῖται παρ' ἡμῶν, ὅλοι περασμένοι εἰ, ἕδιον καλαπόδι. Εὑρίσκεται δὲ καὶ καλάπους ἐκ τοῦ κάλος, σημαίνοντος τὰ ξηρὰ ξύλα τῆς τέχνης, καὶ πόδιον ὑποκοριστικὸν τοῦ ποῦς.

[13] π ᾶξις Δ',

[14] Βιβ. Μ'. 6'.

(ιέ.) Ὁ Κεδρὴς ἐν τῇ παρ' Ἀτάκτοις αὐτοῦ καταχωρηθείσῃ γλωσσογραφικῇ ὕλῃ λέξις Νινίον λέγει ὅτι σημαίνει τὸ μωρὸν βρέφος, καὶ σημειοῦ τὸ ὑποκοριστικὸν νινάριον, καὶ ἀποδίδει εἰς αὐτὸ ἀρχαίαν καταγωγὴν ἐκ τοῦ Ἡσυχίου λέξις «Νενὸς εὐήθης» τὸ ὁποῖον ἡμεῖς ἀνάγομεν εἰς τὸ ἀρχαιότερον Νενίηλος λέξις εὑρισκομένη παρὰ Καλιμάχῳ ὕμνος εἰς Δία. [93] Τὸ σημαινόμενον ὅμως τοῦ νηνίου ἴσον τοῦ Ἰταλικοῦ fantoccio, διατυρεῖ ἡ Βασίλειος ὁ Μακεδὼν ἐπιστρέψας ἐκ Βουλγαρίας, ἐκαλύφθη μὲ τὴν εὐθεῖαν τιάραν, τὴν ὁποίαν ὁ δῆμος καλεῖ Κοῦφαν. Πατριάρχης δέ τις αὐθάδης, ὅσον χυδαῖος, δεόμενος μετ' ἀναιδείας πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Ἰσαάκιον τὸν Κομνηνὸν, καὶ ἀναμεμνήσκων τὰς πρὸς αὐτὸν ἐκδουλεύσεις, ἠπείλει αὐτὸν διὰ τῆς δημώδους ἐκφρασεως, «ἐγὼ σ' ἔκτισα φοῦρνε, ἐγὼ, ἵνα σὲ χαλάσω» [15]. Τέλος τὸ ἀδόμενον ἆσμα κατὰ τοῦ Ἀλεξίου τοῦ Κομνηνοῦ εἶναι εἰς γλῶσσαν ἰδιωτικήν.

«Τὸ Σάββατον τῆς τυρινῆς χαρεῖς Ἀλέξιε ἐννόησέ το.»

«Καὶ τὴν Δευτέραν τὸ πρωὶ εἶπα καλῶς γεράκι μου.»

—66—(ιστ'.) Τὸ ὁποῖον ἡ εὐγλωττος θυγάτηρ αὐτοῦ ἀναφέρει χαριέντως ἐν τοῖς ἱστορουμένοις ὑπ' αὐτῆς [16]. Ὁ Εὐάγριος ὀνομάζων τὸν αἴλουρον λέγει, τὸ ζῶον τὸ ὁποῖον ἡ κοινὴ συνήθεια καλεῖ Κάττα καὶ Κάττος. [17] Τούτοις ἤθελε προσθέσω καὶ ἄλλα πολλὰ παραδείγματα ἐκ τοῦ Ἰουλίου Πολυδεύκους, ζῶντος ἐπὶ Κομμόδου· ἐκ τοῦ Ἡσυχίου καὶ παρὰ Σουΐδα καὶ ἄλλων λεξικογράφων γραμματικῶν καὶ σχολιαστῶν, καὶ ἰδικώτερον ἐκ τοῦ Εὐσταθίου τοῦ ποιήσαντος τὰ μεγάλα ὑπομνήματα. Ἐν ἅπασι δὲ τούτοις εὑρίσκομεν λέξεις σημειουμένας ὡς δημώδεις, οἷας ῥῶγα· μολονότι ὁ Διοσκουρίδης χαριέντως λέγει ῥότρυν πυκνορῥῶγαν, καὶ τὸ ὁπεῖον προσωποποιουμένως σημαίνει τὴν ῥῶγαν τοῦ μαστοῦ [θυλάκιον]. προσέτι νυμφίτζαν, ὀψάριον. κάβουραν, καράβιον, πανίον, κεφαλὸς, καὶ ἄλλα ἄπειρα τὰ ὁποῖα παραλείπω, διότι δὲν συγγράφω πραγματείαν περὶ τούτων, ἀλλὰ βραχεῖς καὶ συντόμους παρατηρήσεις. Τὰ δὲ παραδείγματα ταῦτα ἐξαρκοῦσι πρὸς τοὺς γινώσκοντας ἢ ἀγνοοῦντας τὴν Ἑλληνικὴν τὴν ἀρχαίαν καὶ νέαν.

Κατὰ τὴν γραφομένην γλῶσσαν ἐπεκράτησεν ἡ Ἀττικὴ διάλεκτος διὰ τὴν μεγαλητέραν σοφίαν καὶ δύναμιν ἐκείνου τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ μετὰ τὸν ἔνδοξον αἰῶνα τοῦ Περικλέους τὰ γράμματα φθάσαντα εἰς τὴν ἀκμήν των, ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔπαυσαν εἰς Ἀθήνας τοῦ νὰ ἦνοι ἴδιον μόνον τῶν Ἀθηναίων, καὶ μόνον ἔμενεν ἐκεῖ ἡ ἑστία. Εἰς ταύτην δὲ ἀντὶ τῶν πολιτῶν Ἀθηναίων,

---

γλῶσσα ἡμῶν, ὡς ἔλεγε καὶ ἡ βασιλὶς Θεοδώρα, Ἐκφράζομεν δὲ καὶ τὸ νήπιον δι' αὐτῆς, ἀλλ' ὄχι διὰ μωρίαν, ἀλλ' ἐκ μεταφορᾶς.

[15] Ἰωάννου Σκυλίστη χρονικὸν σελ. 632.

[ιστ'.] Ὁ Οἰκονόμος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ προφορᾷ σελ. 516 ἀναφέρει τοὺς στίχους τούτους καὶ διορθώνει τὸ κειμενον τὰς λέξεις εἶπα κτλ. εἰς ὑπᾶ καλῶς τὸ γεράκι μου ἑρμηνεύων τὴν ἔννοιαν, ὅτι διέφυγε καλῶς καὶ ταχέως ὡς ἱεραξ ὁ Αὐτοκράτωρ Ἀλέξιος, καὶ οὕτω προσθέτων καὶ τὸ ἄρθρον ἀναπληροῖ τὸν δεκαπτασύλλαβον στίχον. Τὴν αὐτὴν διόρθωσιν προτείνει καὶ ὁ συγγραφεὺς τῆς Ἑλληνικῆς μετρικῆς κατὰ τὸν μέσον αἰῶνα καταχωρηθείσης ἐν τῷ φιλολογικῷ συνεκδήμῳ σελ. 197.

(16). Ἀλεξιὰς 45.

[17] Σπ'. 24.

προσήρχοντο χάριν σπουδῆς οἱ ξένοι, παρακινούμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ ἐνδόξου ὀνόματος καὶ τῆς αὐθενεσίας τῆς πόλεως (18). Μάλιστα ἡ δύναμις τῶν ὅπλων εἶναι ἀνωτέρα ἢ τῆς εὐφυΐας, οἱ Ἀττικοί, διὰ τὴν ἐπιμιξίαν καὶ κυρισργίαν τῶν Μακεδόνων ἐμακεδόνιζον [19]. Καὶ διὸ, ἐὰν καὶ οἱ συγγραφεῖς ἀμιλλῶντο τοὺς Ἀττικοὺς, διετήρησαν μᾶλλον εἰπεῖν κατὰ μέγα μέρος, ἀλλὰ δὲν παρέλαβαν, ἐν τοῖς αὐτῶν γράμμασι, τὴν μορφὴν καὶ χαριεντισμὸν τῶν Ἀττικῶν· καὶ τινὲς σποραδικῶς ἐκφαίνουσι καὶ τὸν ἰδιάζοντα χαρακτῆρα τῆς πατρίδος των, χρώμενοι ἐδῶ καὶ ἐκεῖ τὸ ἔμβλημα τῆς κοινῆς γλώσσης, διὸ καὶ καλοῦνται ψευδοαττικοί. [ιζ'.] Καθ' ὅσον δὲ ἀνεστρέφετο ἡ τύχη τῶν Ἑλλήνων, πολλαὶ φωναὶ καὶ φράσεις δημώδεις εἰσέφρυσαν εἰς τὰ συγγράμματα, Ὅλαι αἱ ἡμῶν ἔννοιαι καὶ τὰ αἰσθήματα ἔχουσιν ἀμοιβαίας ἐκφράσεις παραγομένας ἐκ τῆς κοινῆς πηγῆς τῆς φύσεως· Καὶ διὸ οἱ συγγραφεῖς ἀναγκάζονται νὰ προτιμήσωσιν αὐτὰς τῶν εὐγενεστέρων καὶ ἐξοχωτέρων, προσπαθοῦντες μόνον αὐτῶν τὴν σύνθεσιν, σύνδεσιν καὶ συναρμογὴν ἐπὶ μεγαλοπρεπείᾳ αὐτῶν καὶ ἐκστάσει. Πρὸς τοῦτο δὲ διδάσκαλος ὁ Ὅμηρος [20]. Παρεκτὸς τούτου αἱ γνωσταὶ λέξεις ἀποτελοῦσι ἐντυπώσεις μεγαλητέρας. καὶ συγγραφεῖς ἔνδοξοι οἷον Πολύβιος, Πλούταρχος, Λουκιανὸς, ἠναγκάσθησαν νὰ ὑποκύψωσιν εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς συνηθείας. Μεταγενεστέρως ὁ Ἡλιόδωρος, Ξενοφῶν, ὁ Ἐφέσιος, Χαρίτων καὶ ἅπαντες ὅσοι ἐσκόπευσαν νὰ ἡδύνωσι μᾶλλον ἢ διδάξωσιν ἐμβριθῶς ἐχρήσθησαν λέξεις καὶ φράσεις δημώδεις. Ὄχι δὲ ὀλίγον συνέβαλε τούτῳ καὶ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, οἱ Ἕλληνες οἱ διδαχθέντες ἐν Αἰγύπτῳ τὴν Ἑβραϊκὴν, καὶ οἱ Ἑβραῖοι οἱ ἐν Αἰγύπτῳ διδαχθέντες τὴν Ἑλληνικὴν, μεθερμήνευσαν τὴν παλαιὰν διαθήκην, καὶ διὰ φονῶν κοινῶν κατεβίβασαν τῆς θείας διδασκαλίας [ιη].

(18) Cie del onat rr.

[19] Δωρόθεος Ἀσκάλλων παρ' Ἀθηναίων 122. Ἰούλιος Πολυδεύκης (λέξις) ἀτύλλι.

[ιζ'.] Κατὰ τὸ γλωσσικὸν αὐτῶν ὕφος λέγεται ψευδοαττικισμός.

(20) Διον. Ἁλλικ, περὶ συνθ. λογ:---λογ cex 31.

[ιη.] Μολοντοῦτο εἶναι ζήτημα ἐὰν ἡ διάλεκτος τῆς κοινῆς διαθήκης εἶναι ἡ τότε Μακεδονικὴ, ἡ γλῶσσα τῶν Ἀλεξανδρινῶν Ἑλλήνων, ἢ ἡ κοινὴ τῶν γραμματικῶν τὸ ὁποῖον ἀπίθανον, ὅρα Οἰκονόμου ἡ παρὰ τῶν ἑβδομήκοντα μετάφρασις Β'. 598 καὶ Ἀσωπιοῦ ἱστορία τῶν Ἑλληνικῶν γραμμάτων λέξις ἑβδομήκοντα. Ὁ Σχόλος ἐν Κεφαλαίῳ XIIX. λέγει ὅτι μεταφράσθη εἰς Ἑλληνικὸν ἰδίωμα πολὺ πλησιάζον τὸ Ἑβραϊκόν· καὶ τοῦτο εἶναι ἡ λεγομένη γλῶσσα τῶν Ἑλληνιστῶν Πλείονες δὲ τῶν μεταφραστῶν, δὲν ἐγίνωσκον τοσούτῳ τὴν Ἑλληνικὴν, μολονότι ἦσαν εἰδημονέστατοι τῆς Ἑβραϊκῆς. Ἀλλὰ τίνες ἦσαν οὗτοι οἱ ἑλληνισταί; ἦσαν Ἕλληνες ἰουδαΐζοντες κατὰ Σολομάσιον, ἢ ἰουδαῖοι ἑλληνίζοντες κατὰ Εἴνσιον; Ὁ Σχόλος λέγει πῶς αὐτοὺς μιγάδας οἰκοῦντας ἐν Ἀλεξανδρείᾳ, πολλοὶ τῶν ὁποίων ἦσαν καὶ Αἰγύπτιοι χρησθέντες Κοπτικῆς ἰδιώματα γλώσσης ἐν τῇ μεταφράσει [σελ. 117.] Ὁ δὲ Οἰκονόμος δοξάζει αὐτοὺς ἑλληνιστὰς, Ἰουδαίους, οἵτινες μετέφρασαν διὰ τῆς ἰδίας αὐτῶν λαλουμένης τὸ ἑβραϊκὸν κατὰ διαταγὴν τοῦ Πτολεμαίου, ὡς λέγει ὁ Ἀριστίας. Ἡ γλῶσσα δὲ αὐτῶν ἀνεμίγνυε οὐ μόνον λέξεις καὶ φράσεις ἀλλὰ καὶ τύπους ἢ σχηματισμοὺς ἑκατέρων τῶν γλωσσῶν. (ὁμοίως σελ. 675). Ὅπως δήποτε ὅμως δοξάζουσι, ἡ γλῶσσα τῆς μεταφράσεως τῶν Ο δὲν εἶναι οὔτε ἡ Μακεδονικὴ, οὔτε ἡ Ἀττικὴ, οὔτε ἄλλη τις φυσικὴ διάλεκτος τῆς ἀρχαίας Ἑλληνικῆς. Ἀλλ' ἰδιότισμα Ἑλληνισμοῦ γλωσσικὸν τῶν ἑλληνιζόντων Ἰουδαίων ἀλλότριον πάσης φυσικῆς διαλέκτου τῶν αὐτοχθόνων Ἑλλήνων· διότι ἐὰν συγκρίνωμεν τὴν φράσιν αὐτῆς πρὸς τὴν φυσικὴν ὅλων τῶν Ἑλλήνων διαφέρει πολὺ καὶ πρὸς τὴν ὕλην καὶ πρὸς τὸ εἶδος. Διὸ καὶ ὁ καθηγητὴς Ἀσωπιὸς κλείων τὸ ἄρθρον αὐτοῦ περὶ τῶν Ο. λέγει, ὅτι εἶναι παρατηρήσεως ἄξιον ὅτι τὸ ἰδιαίτερον τοῦτο προτέρημα τῶν ἀνὰ πᾶσαν τὴν Εὐρώπην Ἑβραίων τοῦ κακῶς λαλεῖν καὶ φθείρειν ὁποιανδήποτε γλῶσσαν εἶναι κληρονομία περιτελθοῦσα εἰς αὐτοὺς μετ' ἄλλων ἀρετῶν ἐκ τῶν ἐνδόξων αὐτῶν προγόνων οἵτινες ἔφθειρον τότε τὰ καὶ ἄλλως οὐχὶ καθαρῶς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ καὶ ἀλλαχοῦ καλούμενα Ἑλληνικὰ, 66 ἐξ ὅλων τούτων συνάγομεν ὅτι ἡ μετάφρασις τῶν Ο. δὲν εἶναι τεκμήριον διαφθορᾶς ἢ ἄλλης τινὸς παρεκμῆς τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης· ὡς μὴ φυσικὴ αὐτῆς φράσις, ἢ τινὸς τῶν Ἑλληνικῶν λαῶν· συνέβαλε ὅμως διὰ τῆς κοινῆς αὐτῆς καὶ καθημερινῆς ἀναγνώσεως νὰ διασώσῃ πολλότατα ξενικὰ ἰδιώματα αὐτῆς πρὸς τὴν λαλουμένην τότε Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ ἐνίοτε καὶ αὐτὴν τὴν γραφομένην. Ἐὰν καὶ ἡ θεία ἔννοια τῶν γραφῶν ὑπαγόρευσε τὰς ἐντολάς της εἰς τὴν ἠθικὴν διαμόρφωσιν τοῦ ἀνθρώπου.